ASIM BEZİRCİ

metin eloğlu

İNCELEME/ANTOLOJİ

Güney Yayınları

Kpak düzeni : **Tangret Ermen**
Fotoğraf : **Ara Güler**
Kitap düzeni : **Atıf Özbilen**

BİRİNCİ BASIM

Bu kitap, Aralık 1971'de Çeltüt Matbaacılık Koll. Şti. Matbaasında basılmıştır.

ASIM BEZİRCİ

metin eloğlu

İNCELEME / ANTOLOJİ

güney yayınları
- 8 -

P. K. 1353 İstanbul

ASIM BEZİRCİ'NİN

ÖBÜR ESERLERİ

Çok Kapılı Oda, 1961
Edip Cansever, 1961
Günlerin Götürdüğü Getirdiği (H. Cöntürk'le), 1962
Bilimden Yana, 1963
Abdülhak Hâmit Ve Târık Yahut Endülüs Fethi, 1966
Orhan Veli, 1967
Okudukça, 1967
Ahmet Haşim, 1967
Nurullah Ataç, 1968
Dünden Bugüne Türk Şiiri (Antoloji), 1968
On Şair On Şiir, 1971
Toplumcu Şiirimiz/Tarihçe - Antoloji (Çıkacak)
Sabahattin Ali (Çıkacak)
İkinci Yeni Kavgası (Çıkacak)

METİN ELOĞLU

HAYATI

Metin Eloğlu'nun babası Boyabat'ın Perçincik köyünden Hasan efendidir. 1886 da doğar. Orta halli bir çiftçi olan Halit ağanın biri kız, dördü oğlan beş çocuğundan biridir. Yirmi yaşında, evliyken, karısını ve Fatma adlı kızını köyde bırakarak İstanbul'a göç eder. Şehzade Yusuf İzzettin'in konağına bahçıvan olarak girer. Bitişikte oturan komşu kızı Nahide'ye gönül verir. Ailesinden istetir. Evlenirler.

Hasan efendi, Cumhuriyet'in ilânından sonra Belediye Bahçeler Müdürlüğü'ne girer. Kadıköy, Taksim ve Gülhane parklarının düzenlenmesinde emeği geçer. Ressam yaradılışlı bir kişidir. Çiçeklerle enikonu tablo çizer. 1957 de memleketi Boyabat'ta ölür.

Eloğlu'nun annesi Nahide hanım 1902 doğumludur. Çok güzel nakış işler, masal anlatırmış. Tatlı bir konuşması varmış. Eloğlu, Türkçe zevkini ondan almış.

Hasan efendi ile Nahide hanımın ilk çocukları bir oğlandır: Yusuf Kenan. Bir yaşına varmadan ölür. Ardından, 1922'de bir kızları olur: Güzin. 11 Mart 1927 de Çamlıca'da Eloğlu doğar. Komşulardan İrfan bey (Kuleli Askerî Lisesi Fransızca öğretmeni) Güzin'e uysun diye adını Metin koyar. Göbek adını da Mehmet...

Eloğlu'nun çocukluğu Çamlıca'da geçer. İlkokulun üç yılını Bulgurlu'da, iki yılını Kısıklı'da okur. Başarılı bir öğrencidir, belleği güçlüdür. Bu yüzden ilkokulu kolaylıkla bitirir. Üsküdar, Sultantepe ortaokuluna girer. Okul müdürü İ. Hilmi Soykut bir şairdir. «Sen de Leylâ'dan mı öğrendin cefakâr olmayı» şarkısının sözlerini o yazmıştır. Eski edebiyatı sever, aruzu iyi bilir, öğrencilerine de belletmeğe uğraşır. Yedinci sınıfta yeni bir şair öğretmen gelir: Sabahattin Kudret Aksal. Bir önceki öğretmenin tersine, o, yeni edebiyatı tutar, öğrencilerine de benimsetmeğe çalışır. Nitekim, karatahtaya ilk yazdığı şiir Orhan Veli'nindir : «Masal».

Eloğlu'yla S. K. Aksal arasında arkadaşlığa varan bir ilişki kurulur. Eloğlu o sıralar yazdığı şiirleri öğretmenine gösterir. Onun salık verdiği dergileri - Serveti Fünun, Varlık vb. - ilgiyle izler. Gelgelelim, S. K. Aksal'la arası ne kadar iyi ise resim öğretmeni Selim Turan'la da o kadar kötüdür. Yaramazlıklarından dolayı, S. Turan, sık sık onun kulağını çekmektedir.

Ortaokulu bitirince, Eloğlu, Konservatuar'a yazılmak ister. Amacı aktör olmaktır. Çünkü, tiyatroyu sever. Matematik ve fizikten ise hiç hoşlanmaz. Konservatuar'ı yeğ görüşünde bunun da payı vardır. Gelgelelim, ana - babası oğullarının Ankara'da parasız yatılı okumasına razı olmazlar. Bunun üzerine, Eloğlu matematiksiz bir başka okul seçer : Sınavı kazanır, 1943 te Güzel Sanatlar Akademisi'ne girer. İki yıl düzenlice okur. Bol bol şiir yazar, sol eğilimli şairlerle dostluk kurar. Üçüncü yıl beklenmedik bir şey olur: Bir arkadaşının meyhanede yaptığı bir gevezelikten ötürü tutuklanır. İki ay Emniyet'te kalır. Epey acı çeker. Sonra, suçsuzluğu anlaşılarak salıverilir. Fakat bu arada Akademi yöneticileri okuldan kaydını silerler. Eloğlu çok uğraşır kaydını yenilemek için, ama başaramaz. Bunun üzerine, konuk öğrenci yazılarak 1947 ye değin dersleri izler.

Akademi bitmeden askere alınır. İzin tecavüzü dolayısıyla altı aya hüküm giyer. Bu yüzden kopuntulu olarak, beş yıl askerlik yapar.

Askerdeyken; Diyarbakır, Sivas, Malatya, Siirt, Bingöl, Elâzığ ve İstanbul'u dolaşır. Terhis olunca, bu kez ekmek derdiyle karşılaşır. 1952 de Yıldız Bahçeler Müdürlüğü'ne yazıcı olarak girer. Dayanamaz, üç ay sonra, Müdür'le çekişerek ayrılır. Bir

süre işsiz kalır. Sıkıntılı günler geçirir. Neyse, sonunda ressamlık imdâdına yetişir. 1963 ten günümüzedek bu uğraşla hayatını kazanır. (Arada bir dekoratif işler de yapar.) Aydın, İzmit, Konya, İstanbul, Mersin, İzmir, Ankara, Adana, Bursa gibi illerde sergiler açar.

1953 te Kadın gazetesi adına kendisiyle «röportaj» yapmağa gelen Güzin Ergur'la tanışır. G. Ergur Fransız Filolojisi ile Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirmiştir. İ. T. Ü. Sismoloji Enstitüsü'nde çalışmaktadır. Tanışmaları arkadaşlığa ve aşka dönüşür. 1957 de evlenirler. Biri Hasan, öbürü Şiir adlı iki çocukları olur. 1963 te ayrılırlar.

Eloğlu, aynı yıl Demokrat İzmir'de bir ay gazete ressamlığı yapar. Orada tanıştığı ressam Suzan Azbazdar'ın yeğeni Nur Türetken'le evlenir. Yeni eşi edebiyata düşkündür, şiir de yazar. Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümündendir.

Eloğlu'nun ilk şiiri - «Sabah Şarkısı» - 1943 te Kovan dergisinde çıkar, Mehmet Metin imzasıyla. 1944 te aynı imzayla Serveti Fünun dergisinde ilk hikâyesi yayımlanır: «Balıkçı Çocuklar Şehri». Bunu, 1944 - 52 yılları arasında Serveti Fünun, İstanbul, Söz, Varlık, Kaynak, Yaprak, Fikirler, Kervan, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Edebiyat Dünyası gibi dergilerde asıl adıyla basılan şiirleri izler. Bunlardan yaptığı bir seçmeyi 1951 de **Düdüklü Tencere'de** toplar. Kitap büyük bir ilgiyle karşılanır. Övgü ve yergi dolu yazılara konu olur.

Eloğlu 1950 de Limasollu Naci'yle ancak üç sayı sürebilen bir dergi çıkarır: Yeni Dergi. 1955 te İlhan Selçukîun yönettiği «Kırk Bir Buçuk» mizah dergisinde Şekispir takma adıyla yayımladığı «Demokrat Aile» başlıklı bir perdelik güldürüden kovuşturmaya uğrar. «Aile müessesesini tahkirden» bir buçuk aya hüküm giyer. Cezası ertelenir.

1950 - 61 arasında Yeditepe, Türk Dili, Pazar Postası, Seçilmiş Hikâyeler, Dost, Yenilik, Değişim dergilerinde yayımlanan şiirlerinden bir bölüğünü **Sultan Palamut** (1957), **Odun** (1959) ve **Horozdan Korkan Oğlan** (1961) adlı kitaplarına alır.

Sultan Palamut'a daha basımevindeyken el konulur. «Örf ve adâtı tezyiften» kovuşturma açılır. Eloğlu Ankara'ya gidemez. Avukatı Bülent Nuri Esen ise duruşmaya girmez. Bu yüzden,

yargılama bir ay hapisle sonuçlanır. Eloğlu, durumu sonradan öğrendiğinden kararı temyiz edemez. Neyse ki cezası yine ertelenir.

1961 den sonra, Dost, Sosyal Adalet, Dönem, Papirüs, Soyut, May, Güney, Yeni Edebiyat ve Türk Dili dergileri ile Yeni Gazete'de, Ulus ve Cumhuriyet'te şiirler yayımlar. Bunlardan bazılarını **Türkiye'nin Adresi** (1965) ile **Ayşemayşe** (1968) adlı kitaplarında toplar. Son yıllarda yazdığı şiirlerini de **Dizin** adı altında bu yıl yayımlıyor.

Eloğlu'nun güftesini yazdığı «Gurbet Yorganı» şarkısını Selmi Andak besteler. 1970 te Esin Afşar, Bulgaristan'da Altın Orfe yarışmasında okur. Üçüncülük kazanır.

Eloğlu, şiir ve resmin dışında eleştiri, hikâye ve oyunla da ilgilenir. Nitekim, Ali Haziranlı takma adıyla Yeditepe'de (1955-62) resim eleştirileri, Etem Olgunil, Nil Meteoğlu takma adıyla Güney'de (1969 - 71) kitap tanıtma yazıları, konuşular yazar. Dergi ve gazetelerde kalmiş otuz kadar hikâyesi vardır. Ayrıca, biri bitmiş, biri bitmek üzere olan iki de oyun kaleme almıştır: **Ortanca, Kimse Yok.** Yakında, bunları da yayımlamak niyetindedir. Seramik çalışmaları da vardır.

İLK ŞİİRLER VE «DÜDÜKLÜ TENCERE»

Metin Eloğlu'nun ilk şiiri, «Sabah Şarkısı», 1943 te Mehmet Metin imzasıyla Kovan dergisinde çıktı. Bir yıl sonra, yine aynı imzayla Serveti Fünun dergisinde ilk hikâyesi, «Balıkçı Çocuklar Şehri» basıldı. Bunları asıl adıyla öbür dergilerde yayımlanan şiirleri izledi: Serveti Fünun (1944 - 45), Söz (1946), Varlık (1948-51), Kaynak (1949), Yeni Sanat (1949), Yaprak (1949-50), Dergi (1949), Fikirler (1949 - 50), Yeditepe (1950 - ...), Yeni Dergi (1951), Kervan (1951 - 52), Seçilmiş Hikâyeler (1952 - 57)...

Eloğlu bu şiirlerinden yaptığı bir seçmeyi **Düdüklü Tencere'** de topladı (1). Bu, yirmi üç yaşındaki şairin ilk eseriydi. Öyleyken beklenmedik bir ilgiyle karşılandı. Tarık Buğra'dan Asaf Halet Çelebi'ye, Oktay Akbal'dan Behçet Necatigil'e, Fethi Giray'dan Muhtar Körükçü'ye kadar çeşitli eğilimde yazarlarca yargılandı. Çoğunlukla da beğenildi. Özellikle Nurullah Ataç'ın övgüsünü kazandı: Eloğlu'nu «beğenerek, severek okuyorum

(1) Metin Eloğlu — Düdüklü Tencere, İstanbul, 1951, ikinci basım 1962.

şiirlerini. Birkaçını okuya okuya ezberledim bile. (...) İyi bir kitap Düdüklü Tencere, okunacağını, çok okunacağını umuyorum.» (2).

Eloğlu'nun **Düdüklü Tencere**'den sonra şu kitapları basıldı: **Sultan Palamut** (1957), **Odun** (1959), **Horozdan Korkan Oğlan** (1961), **Türkiye'nin Adresi** (1965), **Ayşemayşe** (1968).

Bu kitaplar Eloğlu'nun geçirdiği evrimi gösteren ilginç ürünlerdir. Eloğlu'yu bütünüyle tanımak ve yargılamak için bunların teker teker gözden geçirilmesi, içerik ve biçimce çözümlenmesi, değerlendirilmesi gerekiyor.

Ben de incelememde bu gerekirliği yerine getireceğim.

«DÜDÜKLÜ TENCERE»

İlk olarak **Düdüklü Tencere**'yi ele alacağım.

Şüphesiz, her sanat eserinde içerikle biçim ayrılmaz bir bütün meydana getirirler. Öyleyken ben Eloğlu'nun eserlerini önce içerik, sonra da biçim açısından gözden geçireceğim. Bunu yapmaktaki amacım, incelememi kolay anlaşılır ve ayrıntıları kucaklar bir kimliğe kavuşturmaktır.

İÇERİK

Düdüklü Tencere'nin içeriği nedir? Başka bir deyişle, **Düdüklü Tencere** bize neyi iletiyor? Önümüze nasıl bir dünya koyuyor? Hangi gerçekleri ortaya çıkarıyor? Hangi düşleri, duyguları ya da düşünceleri dile getiriyor?..

KONULAR

Bunları öğrenmek için, her şeyden önce **Düdüklü Tencere**'deki şiirlerin konularını gözden geçirmek zorundayız. Çün-

(2) N. Ataç - Diyelim, 1954, S. 84-86.

kü, Eloğlu'nun işlediği konular, şiir dünyasının ana kapılarından biridir.

Bu kapıdan girince ne görüyoruz? Şunu: Eloğlu, «ne tarafa çeksen oraya giden aşk üzerine, tanrısal işler üzerine, yalan yanlış duygulanmalar üzerine yüzyılların önümüze döktüğü örneklere danışıp bir şeyler çiziktirmeyi» önemli saymıyor. «Basit, gündelik; öteki ucu ta topluma, toplumun koca koca problemlerine kadar giden işlerimize de şöyle bir el atılmasını» istiyor (3). Bunun için, gözlerini dış dünyaya, topluma çeviriyor. Kendi kişisel dünyasıyla az ilgileniyor. Konularını daha çok dışarıdan, çevresinden alıyor. Çevresinde olup bitenleri anlatıyor. Tanıdığı insanları, gördüğü gerçekleri, yaşadığı günlük olayları belirtiyor. Karşılaştığı aykırılıkları, haksızlıkları, bozuklukları yansıtıyor. Bunu da, çokluk, bir hikâye örgüsü içinde, taşlayıcı bir tutumla ve eğlendirici bir anlatımla yapıyor. Bu yüzden, mizahla yergi şiirlerinde atbaşı gidiyor.

Eloğlu'nun ele aldığı konuların başlıcaları şunlar: Padişah sayesinde iyi hayat süren bir paşa konağı (Padişah Sayesinde), istemediği halde padişahla yatmak zorunda bırakılan bir cariye (Padişah İzniyle), yurt sorunlarıyla ilgilenmiyen sanatçılar (Bit Yeniği), numusuyla çalışan, bu yüzden de az kazanan iki işçi (İş Güç Sahipleri), aç olduğu halde romantik şiirler yazan şairin acıklı serüveni (Aç Karnına Sakız), bir serserinin hayatı (Kaldırım Mühendisi), bir yoksul ailenin yaşayışı (Garip Kuşun Yuvası), kocası ölünce kötü yola dökülen bir kadının başından geçenler (Dedikodu), bir canbazın oğluyla bir tezgâhtarın kızının aşkı (Hikâye), halktan iki gencin sevişmesi (Bekârlar), Zengin bir kızla gezip tozduktan sonra bırakıp giden yoksul gencin düşünceleri (Ufuklarda Yükselen Nazenin Balon), fakir sevgilisine ihanet eden tüccar kızının yaptıkları (Harama Çözülen Uçkur), resim çektiren köylüler (Hazır Kasabaya İnmişken Bir De Resim Çektirelim Dedik), köye oy avcılığına gelen politikacının davranışları (Yeme de Yanında Yat), parasız delikanlının varlıklı sevgilisine yazdıkları (Aşk Mektubu), vb...

TİPLER

Eloğlu, sözü geçen konuları işlerken, kendi deyişiyle, «çevresindeki irili ufaklı insanların tasalarını, sevilerini, öfkelerini,

(3) Metin Eloğlu — Şiirde Hikâye, Yeni Dergi, 1.3.1951.

umutlarını, enayiliklerini» belirtmek ister. Bunun için de, «insanoğlunun huylarını, düzensizliklerini, bir yere gelince toplumun aynası olmıya başlıyan durumlarını bildik örneklerle ispatlıyan» (4) tipler yaratır: Padişah, cariye, işçi, köylü, canbaz, tezgâhtar, patron, ağa, politikacı, tüccar, mezarcı, serseri, orospu, şair, sarhoş, âşık, vb...

Eloğlu bu tipleri «tarafsız» bir bakışla canlandırır. Varlıklı katın kişileri gibi yoksul katın kişilerini de aynı objektifle gösterir. Onları, halktan oldukları için güzelleştirmediği gibi, zengin oldukları için çirkinleştirmez de. Her ikisinin de iyi yanlarına olduğu kadar, kötü yanlarına da ışık tutar.Böylece, gerçeğe daha yaklaşmış olur. Çünkü, kişileri belirliyen genellikle yaşadıkları çevredir, yani toplumdur. Toplum bozuk olunca, kişilerin de bu bozukluğun etkilerini taşıyacağı tabiidir. Bundan olacak, **Düdüklü Tencere**'de bir yandan tüccarlar müşterileri kazıklar, politikacılar köylüyü aldatır, patronlar emekçiyi sömürür, padişahlar cariyeleri zorla yatağa atar, sosyete kadınları kocalarına boynuz taktırır, paşalar saraya kavuk sallar, varlıklı sanatçılar halkı uyuturken, öbür yandan, yoksul insanlar da birtakım kötülüklere bulaşmaktan geri durmazlar: Ölü Ahmet'in karısı gizlice evine adam alır, tezgâhtarın eşi haftada üç gün kocasına ihanet eder, emekli memurun oğlu serserilerle yaşar, işçi İlyas sevgilisini yüzüstü bırakıp gider, kimi kızlar sokaklarda sürter, kimi erkekler içip içip nara atar, kavga çıkarırlar.

Eloğlu tiplerini çeşitli sınıf, tabaka ve kümelerden seçer. Tiplerden herbirinin kendine özgü (yani bireysel) bir serüveni ve çevresindekilerle belirli (yani toplumsal) ilişkileri vardır. Bu durum, şaire geniş imkânlar sağlar. Daha doğrusu, şair zekice bir seçişle, kendine geniş imkânlar yaratır. Nitekim, sözü geçen tipler yardımıyla, değişik, hatta çelişik çevrelerin yaşayış ve düşünüş türlerini gösterir; çevreler arasındaki ilişkileri ve dolayısıyla toplum düzeninin temel özelliklerini açıklar; daha da iyisi, tipler yardımıyla şiirlerini konuca zenginleştirir, aynı şeyleri tekrarlamaktan kurtulur; tipleri bir hikâye kahramanı gibi kullanarak, ele aldığı konuların oluşumunu kolaylaştırır; tiplerin bağlandığı çevreler arasındaki karşıtlıklardan - toplumsal mizah ve taşlama verileri olarak - yararlanır.

---

(4) Metin Eloğlu ile Bir Konuşma, Yeditepe dergisi, 15.6.1952.

GERÇEKLER

Yukarda açıkladığım konular ve tipler bazı gerçeklerin ortaya konmasına yardım eder. Bu gerçekleri şöyle özetliyebilirim :

— Uygarlığın getirdiği buluşlardan (örneğin, düdüklü tenreden) daha çok zenginler yararlanır :

...
Şıpın işi pişiriverir.
Baksanıza göbek atıyor;
Beylere selâm, hanımlara selâm!
Çengi misin be gâvur icadı,
Düdüklü tencere misin?

(Düdüklü Tencere)

— Zenginler her güçlüğe çare bulurlar, kötü de olsa, ne yapsalar onlara yaraşır :

...
O surat zengin işi
Pislik sürse yakışır
Bir yerini sinek ısırsa
Pamukla kaşır
...

(Ballı Börek)

— Padişahı (yani iktidarı) tutanlar «şölen şenlik» içinde yaşarlar, halk bunun dışında bırakılır :

...
O mübarek yaz gecesinde
Tez vurulmuş sülün yedik
Kâh soyunduk kâh giyindik
Padişah sayesinde

Kırk tane güzel uşak
Sofra dışında
...

(Padişah Sayesinde)

— Çoğu sanatçılar yurt sorunlarına sırt çevirmiştir, halkı oyalayıp uyutmaktadır.

— Namuslu çalışanlar zor geçinmekte, namussuzlar parsayı toplamaktadır.

— Yoksul halk insanlık dışı bir hayat sürmektedir :

...
Öyle işler gördüm ki içim parçalandı;
Namussuz namusluya,
İnsan hayvana eşit.

O duvar senin bu duvar benim
Bir güz gecesi eve dönüyorum.
Köşe başında bizim aile efradı;
Biri kızkardeşim, öteki ninem,
Nermin fingirdeşiyor, ninem dileniyordu;
Bu yaştan sonra yalan söylemem...
...

(Kaldırım Mühendisi)

— Yoksulluk yüzünden gençler evlenememekte, sevdiklerini bırakmak zorunda kalmaktadır :

...
Sabah oldu, uyandık evcek;
Bir kız geldi kapıya;
Alacaksan al beni..
Alamam!

Kahkahanın bini bir paraya.
İşin doğrusunu anlatamam;
İçtiğimiz su acı,
Gördüğümüz düşler felâket düşü,
Pencereden uzan da bak,
Bak da ağla;
Bir yatakta sekiz kişi...
...

(Garip Kuşun Yuvası)

— Kocası ölen kimi kadınlar kötü yola düşmektedir
— Kimi tâcirler halkı kazıklamaktadır :

...
Çekirdekten yetişme tâcir,
Kapancızade.

Ehlikeyiflere, başı darda kalanlara,
Kâfir oğlan hızır gibi yetişir;
Şeker mi yok, un mu yok,
İlâç mı yok hastana;
Bayıl sekiz on mislini,
Çıkarıp versin sana,
Nice yıldır bu işin kurdu.
...

(Kozalak Mahallesi)

— Köylü topraksız, bilgisiz, bakımsız, hasta ve açtır. Öyleyken çoğu politikacılar onu aldatmakta, uyutmakta, kandırarak oyunu almakta, onun sırtından geçinmektedir :

...
Ben bütün insanları seven,
Vatanı için delidivane olan,
Ben alınterine âşık,
Okumuş allâme kesilmiş,
Milyon nüsha basılmış
Gidinin oğlu Gümüş..
— Peki ama, sen ne iş yaparsın be hemşerim?
— Ben (ne dese beğenirsiniz)
Ben hazır yeriml

(Yeme De Yanında Yat)

DÜŞÜNCELER

Bu özetlemeden de anlaşıldığı gibi, Eloğlu, gerçeküstücü (surréaliste) değil, gerçekçi (réaliste) bir şair. Düşle beslenen, şairane, romantik, uydurma ürünlerden hoşlanmıyor. Gözlerini kendinden çok çevresine, dış gerçeklere çevirmiş: Yurt sorunlarına değiniyor, halkın acı yaşayışından kesitler sunuyor, varlıklı katın haksızlıklarına ışık tutuyor. Fakat bu sorunların çözülmesi, bu yaşayışın düzelmesi, bu haksızlıkların kalkması için gidilecek yolu aydınlatmıyor, okurları bu yolu bulmağa isteklendirmekle kalıyor. Oysa, bu yol gerçekte vardır: Bozulan toplum, kendisini değiştirecek ilerici güçleri bağrında taşır. Eloğlu bu güçlerin devrimci (inkılâpçı) inanç ve eyleminden söz açmıyor. Başka bir değişle, şimdiyi geleceğe bağlamıyor, şimdideki yarına değinmiyor. Ama şimdinin aykırılığını, değişmesi gerektiğini duyurmaktan da geri kalmıyor (Yalnızca bu davranış bile

ona toplumcu bir kimlik kazandırıyor ve şiirini garipçilerden daha ileriye götürüyor.) :

Yaşamak istiyorum
Yaşamak istiyorsun
Yaşamak istiyor

Böyle şiir olmaz, diyeceksin; biliyorum.
Ama böyle dünya olur mu?
Böyle barış olur mu?
Böyle hürriyet olur mu?
Böyle kardeşlik olur mu?
Biliyorum ki; katlanıver, diyeceksin;
Ama böyle de yaşamak olur mu!

(Ömür Törpüsü)

Bu şiir, şairin bozuk düzeni beğenmediğini, onun düzelmesini, değişmesini istediğini çok güzel belirtmektedir. Bu isteğe Eloğlu'nun yer yer öbür şiirlerinde de rastlıyoruz :

...
Bir bakıyorsunuz iş peşindeyim,
Ekmek, dostluk, hürriyet peşindeyim,
Bir de bakıyorsunuz düşmüşüm mahkemelere...

(Kaldırım Mühendisi)

Dostluğa, demokrasiye, kardeşliğe, barışa inanmak insana birtakım tehlikeler getirebilir. Eloğlu da bunu biliyor ve kabulleniyor :

...
Ben şiir de yazıyorum biliyorsun;
Şiirlerimde barış gibi, hürriyet gibi sözler geçiyor;
Buna içerliyenler olacak belki,
Bu güzelim işe bir kulp takıverecekler,
Cezaevlerine düşeceğim, sen yapayalnız dışarda..

(Aşk Mektubu)

Eloğlu barışa, hürriyete, kardeşliğe, eşitliğe boş veren ve salt aşkla yetinen eski şiirle eğlenir.

Eloğlu'nun şiirlerinde geçen «barış, hürriyet, kardeşlik» sözcüklerini o yılların başka şairleri de kullanırlar. (İkinci Dün-

ya Savaşı sonrasındaki durumun ve yurdumuzdaki demokrasi hareketinin etkisiyle.) Gelgelelim, bu sözcükler, bazılarının şiirlerinde çokluk bir «moda» belirtisi, bir «klişe» olarak yer alır. Belirli bir görüşle ya da gerçekle beslenmez. Şiirin kuruluşunda organik bir görev yüklenmez. Bundan ötürü de, soyutluktan kurtulmaz, bir «süs» olmaktan öteye geçmez. Fakat, Eloğlu için durum tersinedir. Çünkü, onda, bu sözcükler bir «bilincin ve anlayış» ın ürünüdür, özenti değildir. Gerçeğin çözümlenmesinden çıkan, gerçeğin getirdiği «somut» birer zorunluktur. Eloğlu'nun öbür şiirlerine bağlanan, onları tamamlıyan birer parçadır. Ayrıca, içinde yer aldığı şiirin öz ve biçim örülüşüyle de sıkıdan sıkıya ilgilidir.

BİÇİM

ŞİİR ANLAYIŞI

Eloğlu'nun şiir anlayışı, Orhan Veli - Melih Cevdet - Oktay Rifat üçlüsünün şiir anlayışına bağlıdır. Bu anlayışın özellikleri şunlardır :

«Beylik kalıplar, beylik oyunlar, beylik dünyalar içinde bunalmış kalmış şiire yeni imkânlar arıyalım dedik. (...) İlk işimiz bilinen sanatları bir tarafa bırakıp, şiiri bu sanatlar dışında şiir yapan özellikleri aramak oldu.» (5). Çünkü, «teşbih, istiare, mübalâğa ve bunların bir araya gelmesinden meydana çıkacak bir hayâl zenginliği tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.» Şimdi, «teşbihle istiareden kaçan, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan» bir şiire ihtiyaç vardır. «Şiir bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatıdır. Yani tamamiyle manadan ibarettir. Mana insanın beş duygusuna değil, kafasına hitap eder.» Onun için, «eskiye ait olan her şeyin, her şeyden evvel de şairanenin aleyhinde bulunmak lâzım» dır. «Şiirde hücum edilmesi lâzım gelen zihniyetlerden biri de mısracı zihniyettir.» «Şiirde ahenk vezinle kafiyenin dışında, vezinle kafiyeye rağmen mevcuttur.» (6).

(5) Orhan Veli — Genç Şairden Beklenen, Yaprak dergisi, 1949, Sayı 5.

(6) Orhan Veli — Garip, 2. Basım, 1945, S. 11, 15, 21, 22.

Eloğlu garipçilerin bu anlayışını benimser. Bir şiirinde bu anlayışa uymıyan eski koşuk biçimini alaya alır :

...
İçinde cinas olsun, teşbih, istiare olsun,
Yürekler acısı bir şiiriyet;
Barışla ne işim var, neme lâzım hürriyet..
Veremle, intiharla bitsin sonu;
Ucunda on papel var, boru mu bu!
...

(Aç Karnına Sakız)

Eloğlu, elinden geldiğince, garipçilerin şiir anlayışını uygulamaya çalışır. O da, onlar gibi, «teşbihsiz, istiaresiz, cinassız» şiirler yazmaya, şairanelikten, romantizmden, duyguculuktan uzak kalmaya uğraşır. O da onlar gibi, «halkın dilini, halkın zevkini» şiire sokmayı düşünür : «Yeni bir halk şiirine varabilmek için şu ezberlediğimiz cici şiir öğelerinden, şekil inceliklerinden, mısra hendeselerinden cayıp; daha yalın, daha özden bir deyiş çeşnisi bulmayı» amaç edinir (7). Ve, hakçasını söylemek gerekirse, bu amacına ulaşır. Ama, bu, onun için tehlikeli bir «ulaşma» dır; Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat gibi ünlü ve güçlü sayılan kişilerin yolundan gitmek, insanı «taklitçilik» e düşürebilirdi. Daha da kötüsü, onlara yetişemeyince ya da onları geçemeyince, gösterdiği çabaları gereksiz kılabilirdi.

Bunca tehlikelere karşın, Eloğlu işin üstesinden gelir. Garipçilerin yolundan gittigi ve etkisinde kaldığı halde, onların uydusu (peyki) olmaz, taklitçilik tuzağına düşmez. Garipçilerin şiir anlayışını «kendince» uygulamayı, hatta «geliştirme» yi becerir. Bu becerme, ona hem garipçilerin yanında bir yer açar, hem de onlardan ayrı bir kişiliğin tapusunu verir. İşte, Eloğlu'nu değerli ve önemli kılan da budur.

HALKÇILIK

Garip şiirl önceleri özcü, toplumcu bir eğilim taşımaz. Hatta, çıkış noktasının «biçimcilik» olduğu bile söylenebilir (8). Fa-

(7) Metin Eloğlu ile bir Konuşma, Yeditepe dergisi, 15.6.1952.
(8) Nitekim söylenmiştir de : «Orhan Veli ve arkadaşları yenilik hareketlerini aslında doğru dürüst, tertipli düzenli bir estetik izaha bağlıyamamışlardır. Garip önsözü eksik bir

kat bu durum zamanla değişir. Garipçiler yavaş yavaş halka yönelirler. Orhan Veli anlatıyor :

«O sıralarda gâvur şairlerini okuyorduk. (...) Daha çok modern şairlerin kitaplarını. Bir de sürrealistleri. İşte herkesin acaiplik telâkki ettiği şiirleri o zaman yazdık. (...) Bugün bu şairlerden ayrıldık. Halk edebiyatından istifade ediyoruz.» (9).

Bu «istifade» zamanla halkçı bir özelliğe bürünür :

«... Bugünkü dünyada çoğunluğu fakir halk teşkil ediyor. Demek ki edebiyat da onların edebiyatı olacaktır. Kahramanını onun içinden seçecek, hayatını o hayatın içinden alacak ve ara sıra onun meselelerinden bahsedecektir.» (10).

1949 da Yaprak dergisinin çıkışından sonra, bu halkçı özellik iyice belirginleşir :

«Uzun sözün kısası : bugünkü Türk şiiri, meselesi olan insan, halkı halka anlatıyor. Kendisi de halktan. Kendi refahının çoğunluğun refahına bağlı olduğunu, çoğunluğun da halktan başka bir şey olmadığını biliyor.» (11).

Eloğlu, garipçilerin ilk dönemindeki şiir anlayışıyla ikinci dönemindeki bu halkçı eğilimi «birleştirme»ye yani Yaprak dönemindeki tutumu uygulamaya girişir. Girişimin yaygınlığı ve derinliği - bazı bakımlardan - Garip şiirini aşar, daha doğrusu, o şiiri genişletir: Konu zenginliği, toplumsal gerçekçilik, siyasal taşlama, halk dilini kullanma, tipleştirme, ülkücülük, mizah, argo gibi.

Bunlardan «konu, tip, gerçekçilik, ülkücülük (toplumculuk)» sorunlarına incelememin «içerik» bölümünde değinmiştim. Tek-

---

sürrelizmle inatçı, hatta geometrik bir formalizmin kaynaşmasından meydana gelmiş gibidir. (Atillâ İlhan. Mavi Dergisi, 1.7.1955). «Bu çaba onu (Orhan Veli'yi) halkçı sanata değil, formalizme götürdü.» (Ahmet Oktay, Mavi dergisi, 1.1.1955). Orhan Veli.yle arkadaşlarının «çok kez kaygıları biçimcilikti.» (Sezer Tansuğ, Yeditepe dergisi, 16.6.1959.)

(9) Yedigün dergisi, 2.2.1947.

(10) Tasvir gazetesi, 21.3.1947.

(11) Orhan Veli — Cumhuriyet Devrinde Şiir, Yeni İstanbul, 29.10.1950.

rarlamayı gereksiz buluyorum. Yalnız, ülkücülük yani sanatçının sorumluluğu üstünde biraz daha durmak istiyorum.

Eloğlu, şaire, garipçilerden daha çok sorumluluk yükler. Onun gözünde, şairin toplumdaki görevi, öbür işlerden daha az önemli değildir :

...
Taş kırmak da önemli, şairlik de önemli.
...

(Akılsız Kalem)

Onun için, şair bu önemli işin bilincine varmalı, birtakım sorumsuz yazarlar gibi, gerçek dışı eserlerle okurları uyutmamalıdır. Uyutanları Eloğlu amansızca taşlar :

...
Tanzimat, Servetifünün, Fecriati...
O dehşetli yazarlar bir olup
Bunca gerçeği tefe kodular.
Bülbülle mehtabın hakkını,
Heceyle aruzun şerefini korudular.

Bu memleket başka türlü nasıl kalkınsın?
Yaşasın,
Vallah billâh yaşasın!

(Bit Yeniği)

Eloğlu'na göre, «şiir insanların gönlüne, aklına birtakım güçler ekleyen, düşündüren, umutlandıran; hayata, çevresine, işine daha yürekten bağlıyan bir nesne» dir (12).

ANLATIM

Eloğlu'nun korkusuz, canlı, içten, temiz, duru, yalın bir anlatımı var. Kapalı, çapraşık, yapmacık, süslü anlatımdan hoşlanmıyor. Açık ve anlaşılır olmaya önem veriyor. Garipçiler gibi, o da, anlatımda «halkın dilini, halkın zevkini» bulmağa, «saflık ve basitlik» ten ayrılmamağa çalışıyor. Bunun için, eski edebiyattan gelme sanatlara, süslere ve oyunlara sırt çeviriyor. Günlük dille, konuşulan dille yazıyor. Dili zorlamaktan ve değiştir-

(12) Metin Eloğlu ile Bir Konuşma, Yeditepe dergisi, 15.6.1952.

mektense onun imkânlarını sonuna kadar kullanmağı, «Türkçenin tadını çıkarmağı» uygun görüyor. Bu görüşle, halk deyimlerine geniş yer veriyor. Gerekirse argoya ve kullanılması ayıp sayılan sözcüklere bile baş vuruyor. Bundan dolayı Asaf Halet Çelebi, Sadi Korat ve İbrahim Minnetoğlu gibi yazarların ağır sadırılarına uğruyor (13).

Garipçilerde «halkın dilini, zevkini bulma» çabası - aslı aranırsa - çoğun bir özenti olmaktan kurtulamaz. Katıksız bir halk çocuğu - bir bahçivanın oğlu - olan Eloğlu'nda ise bu çaba yaşantıya bağlı, özgül (authentique) bir kimlik kazanır. Eloğlu hem garipçilerin eksik kalmış girişimini tamamlar, hem de amaçlarını başarıyla gerçekleştirir.

Eloğlu, önce de açıkladığım gibi, oldum olası «gerçek»çi bir şairdir. (Garipçiler gibi onun gerçeküstücü = «surréaliste» bir yanı yoktur.) Konularını daha çok hayattan, gerçekten alır. İç dünyadan çok dış dünyayla, soyuttan çok somutla ilgilenir. Bu yüzden de somut sözcükler soyut sözcüklerden daha çok yer tutar şiirlerinde. Şaireneye kapılarını kapaması, duyguculuktan kaçınması, düşle imgeye yüz vermemesi bu yeri oldukça büyütür.

Bu özellikler, şiirlerin rahatça okunmasına ve kolayca anlaşılmasına yardım eder. Ayrıca, Eloğlu'nun başarıyla uyguladığı anlatım teknikleri ve mizah verileri bu okunma ve anlaşılmayı şiirlerin sevilip benimsenmesine doğru geliştirir.

ANLATIM TEKNİKLERİ

Eloğlu'nun baş vurduğu anlatım teknikleri sayılıdır. Bunlardan en çok kullanılanı hikâyeleme, karşılaştırma ve tersiyle doğrulamadır.

Hikâyeleme: «İçerik» bölümünde de dokunduğum gibi, **Düdüklü Tencere**'deki kimi şiirler hikâyeyi andırır. Hikâyeye benzer bir kuruluşları vardır. Nitekim, konu, bir hikâyedeki gibi işlenir. Şiirin kişileri olayı yürütür ve belirli bir sonuca ulaştırır-

(13) **Asaf Halet Çelebi — Düdüklü Tencere, Türk Sanatı dergisi, 29.11.1954,**
M. Sadi Korat — Dikkat, Hisar dergisi, Ekim 1952,
İbrahim Minnetoğlu — İmbikten Damlalar, Hergün, 29.12.1952.

lar. Eloğlu şiirde hikâyeden yanadır, hem de gerçekçi, halkçı hikâyeden yana :

«Şiire hikâye gerekiyor. (...) Ama halkın hikâyesini anlatacak şairin halkın yanında yaşamadan, onun dilini bilmeden böyle hem güç, hem önemli bir işe kalkışması boşunadır. İnsan kendi gidip görmediği yerleri başkasına nasıl tarif etsin? «Ahmet kendini pencereden attı» demeğe dili dönmiyen şair, elbette ki, «alaca karanlıkta hürriyetin sesini işitiyorum» veya «Hazan akşamlarında seni aradım» diyecek. Sermaye tükenince de «Buldum seni güz akşamlarında» deyiverir. Çevir kazı yanmasın. Halkın, gerçeğin, aydınlığın şiirini şöyle süssüz ve yalansız yazıversene bakalım; dünya görüşünün, bu yoldaki çabalamanın işe yarıyacak cinsten olduğunu kaleminden bize duyuruversene...» (14).

«İş Güç Sahipleri» adlı şiir bu duyuruşun güzel bir örneğidir :

Ben uyandım,
İlyas'ı dürttüm, o da uyandı;
Bizim sesimize Sehavet hanım da uyandı;
Elimizi yüzümüzü yıkadık,
Sabah çişimizi ettik,
Giyindik;
Doğru ise...

Dostum İlyas'la beraber
Saat 12 ye kadar çalıştık,
Bir saat dinlendik,
Sonra 6 ya kadar yine çalıştık;
Sehavet hanım bilmiyoruz ne yaptı...

Akşam oldu, sular karardı;
Ben 260 kuruş aldım,
İlyas da o kadar;
Sehavet hanım 35 lira aldı...

Görüldüğü üzre şiir, klâsik yapılı bir hikâye gibi kurulmuştur. Olay, bir hikâyedeki gibi başlamakta, gelişmekte, düğümlenmekte ve çözülmektedir.

Hikâyeye özgü öğelerden çoğu (olay, yer, kişi, süreç) şiirde görevini yapmaktadır. Öyleyken, Eloğlu konuyu dağıtmamakta, yoğun ve ölçülü bir anlatımla hedefine varmaktadır. Doğru-

su, bu kadar kısa bir şiire bu kadar çok şeyi sığdırmak, hem de bunu eksikliğe uğramadan ve toplumsal taşlamayla birlikte gerçekleştirmek bir başarıdır.

Kitaptaki «Aç Karnına Sakız, Garip Kuşun Yuvası, Kaldırım Mühendisi» adlı şiirler bu başarılı hikâyelemenin öbür örnekleridir. Öyle ki, bu örnekleri okuduktan sonra, Eloğlu'nun başkaları için söylediği şu sözleri anmamak elde değil :

Eloğlu «basit ama, bizi biz yapan işleri tertemiz bir dille anlatırken işin içine akıl giriyor, bilgi giriyor, halkın her gün harcayı harcayıverdiği sözleri, ona, ilk defa işitiyormuş gibi verecek bir ustalık giriyor.» (15).

Karşılaştırma : Buna «karşıtlama»da denebilir. Çünkü, birbiriyle çelişen iki durum şiirde bir arada sunulur. Bu sunma, hem gerçeğin karşıt yönleriyle bir «bütün» halinde yansıtılmasını sağlar, hem de toplumsal mizahla yergiye elverişli bir ortam hazırlar.

Sözgelişi, «Aç Karnına Sakız» adlı şiirde gerçek ile gerçek dışı sanat arasındaki çelişme anlatılır. Yaşama güçlükleri altında kıvranırken, yaşantı ötesi bir sanata özenen şair Şükrü Bey'in bir yanıyla acıklı (trajik) ama, öbür yanıyla gülünç (komik) serüveni hikâye edilir. Hikâye dolayısıyla, şiirde eski (romantik) görüş ile yeni (gerçekçi) görüş diyalektik bir oluş içinde karşılaştırılır. Eloğlu bu karşılaştırmayı ustaca yürütür. Okurları hem eğlendirir, hem düşündürür. (Öyle ki, ben, başka hiçbir şairde gerçekle bağlarını koparmış bir sanatın bu kadar güzel taşlandığını görmedim.)

«Zurnanın Zırt Dediği Yer» adlı şiirde de Eloğlu aynı yöntemden yararlanır. Gene iki karşıt durumu ele alır. Varlıklı kişilerin rahat yaşayışı ile yoksul kişilerin sefil yaşayışını karşılaştırır :

...
Bir konağınız var dayalı döşeli;
Kapıda arabanız, oda oda mutluluğunuz,
Kadehte kuşsütü var, tabakta minaregölgesi...
Biraz da aşk masalı ekleyin bu düzene;
Eklediniz mi?
Oh, yaşamak ne güzel şeymiş be!
Güzeldir tabiî...

(14, 15) Metin Eloğlu — Şiirde Hikâye, Yeni dergi, 1. 3. 1951.

Şimdi de bir oda düşünün bakalım :
Halı, kilim hak getire;
Ekmeğin, katığın lâfı hiç edilmesin,
Otu ocağı bir kalem geçin;
Beş kişi uzanmış bir sedire,
Basıyorlar küfürü;
Kime?
Ne bileyim ben kime...

Eloğlu bu karşılaştırmadan sonra, şiirini şu mısralarla bağlar :

Bu oda niçin mi yoksul?
O beş kişi yoksul da onun için...
Bu bayların, bayanların derdi ne mi?
Ne olacak : Memleketin derdi.
Peki ama, çaresi yok mu bu işin?

Ha şöyle..
Düşünmeye alışın.

Yukarıdaki örnekten de çıkarılacağı gibi, şiir, gene diyalektik bir yöntemle kurulmuştur. Yer yer mizah ve taşlamayla beslenmiş ve eğitici (düşündürücü) bir sonuçla kapanmıştır.

Karşılaştırma tekniğine garipçilerde de rastlanır. Orhan Veli'nin «Kuyruklu Şiir» i bunun başarılı örneklerinden biridir. Eloğlu da bu tekniği garipçilerden alır, ama ona daha çok «toplumsal» bir ağırlık verir, onu genişletir, geliştirir.

Şaşırtma (Sürpriz) : Garipçilerin sık sık kullandıkları bir tekniktir. Bu tekniğe göre yazılmış şiirler «beklenmedik», alaylı bir sonuçla biter.

Eloğlu, karşılaştırma gibi şaşırtmayı da garipçilerden alır ve onun gibi buna da toplumsal bir ağırlık kazandırır. «Hazır Kasabaya İnmişken...» başlıklı şiir buna iyi bir örnektir :

Nutuklarda kitaplarda öyle dedik
Biraz efendi gibi durun
Kurağı sıtmayı hasta öküzü
Bir an için unutun
Karnınız tokmuş sırtınız pekmiş gibi
Şöyle güler yüzle bir resminizi çekelim
Torunlarınıza yadigâr kalsın
Gülün yahu
Adamı sinirlendirmeyin

Kusura kalma resimci bey
Gülmesini bilmiyoruz ki

Şaşırtma yöntemine Eloğlu'nun «Aç Karnına Sakız», «İş Güç Sahipleri», «Garip Kuşun Yuvası», «Ufuklarda Yükselen Nazenin Balon» adlı şiirlerinde de rastlanır.

Şaşırtma, okuru yadırgatarak uyandırmağa, özün gelişimini istenen sonuca ulaştırmağa, şiirin etkisini artırmağa ve ilgiyi pekiştirmeğe yardım eder. Bu bakımdan, Eloğlu'nun şaşırtmalı şiirleri, Garipçilerin ilk döneminde görülen ve okuru şaşırtmakla, yadırgatmakla yetinen ve nükteyle, zekâ oyunlarıyla bezenen şiirlerinden ayrılır.

Tersiyle Doğrulama: Gerçek olmıyan bir şeyi gerçekmiş gibi anlatarak alay etmek. Bir şeyi tersiyle doğrulamağa çalışmak. Örneğin «aptallık»ı herkesçe bilinen birini «zeki» diye çağırmak.

Şaşırtma tekniğini açıklarken örnek olarak öne sürdüğümüz «Hazır Kasabaya İnmişken» adlı şiir bu yönteme göre düzenlenmiştir. Fotoğrafçı köylülerin acıklı yaşayışını bildiği halde, durumu olduğundan başka türlü göstermeği denemekte, fakat bunun doğru olmadığını da alaycı bir anlatımla - ironi ile - bize sezdirmekten geri kalmamaktadır:

...
Karnınız tokmuş sırtınız pekmiş gibi
Şöyle güleryüzle bir resminizi çekelim
Torunlarınıza yadigâr kalsın
...

«Zurnanın Zırt Dediği Yer» adlı şiirin başında da aynı teknik uygulanmaktadır:

Bu dünya Sultan Süleyman'a kalmamış,
Ama size kalacak.
Olur a, Sultan Süleyman bilememiş işini,
Ama siz bileceksiniz.
Şöyle sizinle beraber üç beş kişi
Öte yanı kördöğüşü...

Eloğlu'nun seyrek kullandığı bu teknik, anlatımı güçlendirmeğe, okurlar üzerinde etkiyi artırmağa, ironi yoluyla gerçeği daha keskince belirtmeğe yaramaktadır.

MİZAH VE TAŞLAMA

«Teşbih, istiare, cinas, mecaz, mübalâğa» gibi edebi sanatlara sırt çevirmek, imgeye, duyguya, şiiriyete, romantizme boş vermek, günlük gerçekleri anlatmakla yetinmek, akılcılıktan ayrılmamak bir şairi kurulaştırabilir. (Nitekim Melih Cevdet Anday arada sırada bu duruma düşer.) Eloğlu bu tehlikeyi gerek yukarda açıkladığım tekniklerle, gerek dilinin canlılığıyla, içtenliğiyle, gerekse mizah ve taşlama yoluyla önler. Şiirlerini ilgiyle okutmasını bilir.

Mizah, alay ve taşlamaya Eloğlu'nun çağdaşı bazı şairlerde, sözgelişi garipçilerde (Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet), Rıfat Ilgaz'da, Salâh Birsel'de, Edip Cansever'de de rastlanır.

Garipçilerde mizah daha çok alay ve taşlama biçiminde belirir, şaşırtma, karşıtlaştırma ve nüktelemeye dayanır. Önceleri toplumcu ya da toplumsal bir amaç gütmez. Ancak, 1949 dan sonra, böyle bir amaç yüklenir. Ama bunda da fazla ileri gitmez. Hafif taşlamalarla yetinir. İdeolojik bir bütünlük ve derinliğe kavuşmaz. Bu özelliğe az çok Rıfat Ilgaz yaklaşır. Buruk ve gösterişsiz bir mizahla toplumcu ve gerçekçi bir anlayışı birleştirir. Salâh Birsel'de mizah folklor verileriyle beslenir, alayla beraber yürür, yer yer de taşlamaya kayar. Fakat toplumsal ya da siyasal bir amaç taşımaz. Güldürücü durumların tatlı bir anlatımla tasvirinden öteye geçmez. Cansever'de mizah (özellikle, «Dirlik Düzenlik»te) garipçilerin çizgisini izler.

Eloğlu'nda da mizah garipçilerin çizgisine bağlıdır. Ama, hem onlardan daha güçlü, hem de daha toplumsaldır. Bir bakıma, onlardan çok Rıfat Ilgaz'a yakındır.

Eloğlu salt güldürmeyle kalmaz. Güldürmeye toplumsal bir görev de yükler: Birtakım aykırı gerçekleri belirtmek ve taşlamak için onu bir yöntem olarak da kullanmak ister. Ve, doğruyu söylemek gerekirse, bu isteğini başarıyla yerine getirir. Aziz Nesin'in hikâyede yaptığını - bir başka biçimde - o da şiirde yapar.

DÜDÜKLÜ TENCERE'NİN EKSİKLERİ, KUSURLARI

Düdüklü Tencere, Eloğlu'nun ilk kitabı. Ama genellikle başarılı bir kitap. Bu başarının dayanaklarını yukarda açıklamağa çalıştım. Şimdi de eksikleriyle kusurlarını açıklamağa çalışacağım. Gerçi, bu eksiklerle kusurlar az, üstelik önemli de değil, ama var. Eserin tümüyle değerlendirilmesi için onların da belirtilmesi gerekiyor.

Çoğaltım : Bazı şiirlerde birbirine benzer ya da yakın şeyler sayılıp dökülüyor. Bu sayıp dökme, bu artıklama (tautologie) anlamı kuvvetlendirecek yerde zayıflatıyor (itnap). Şiirin gereksizce uzayıp yayılmasına ve okur üzerindeki etkinin azalıp dağılmasına sebep oluyor.

«Halkın Tuttuğu Yol» adlı şiir buna örnek gösterilebilir :

Millet bir yol tutmuş gidiyor;
Ama iyi, ama kötü:
Samsun'dan tutmuş, Viranşehir'den tutmuş;
Ulus meydanında bir börekçi dükkânından,
Cibali'de kutu fabrıkasından tutmuş;
Paşabahçe'de şişeden
Şemsipaşa'da tütünden
Atın yularından, kelin perçeminden tutmuş...
Kalpazan Tahir,
Lavantacı Mehmet,
Süklümpüklüm Hanife...
...

«Masal Masal Matitas» adlı şiirde de aynı sayıp dökme görülüyor.

Nesre Yaklaşma : Bazı parçalarda mısraya gerekli önem verilmiyor. Mısra şiirden çok nesre yaklaşıyor. Aşağıdaki hikâyemsi parça bunun bir örneğidir :

Dün akşam senden ayrıldıktan sonra,
İlyas'lara gittim.
Oturup şu evlenme meselesini uzun uzun konuştuk;
Karısı da akla yakın şeyler söyledi :
Ben gerçi onu severim, dedi;
Beraberce yaşayıp gitmenizi kim istemez...
... **(Aşk Mektubu)**

Uzatma : Eloğlu'nun şiirleri garipçilerinkinden uzun. Bu yönüyle onlardan ayrılıyor. Gerçi, çoğunlukla zorunlu bu uzama. Konunun, özün gerektirdiği bir özellik. Ama kimi şiirlerde (en çok da uzun şiirlerde) gereksiz uzatmalar ve ayıklanmamış parçalar da yok değil. «Yeme De Yanında Yat» şiiri buna örnek gösterilebilir.

SONUÇ :

Birkaç şiirde görülen eksiklerin, kusurların bütün kitabı kaplamadığını söylemek yerinde olur. Çünkü, geride kalan şiirler, genellikle az kusurlu ya da kusursuz («Aç Karnına Sakız, İş Güç Sahipleri, Hazır Kasabaya İnmişken, Ömür Törpüsü, Zurnanın Zirt Dediği Yer», vb. gibi) ürünlerdir. Bu ürünlere bakarak Eloğlu'nu daha ilk kitabıyla başarılı bir şair sayabiliriz.

«SULTAN PALAMUT» İLE «ODUN»

Eloğlu Yeditepe (1950 .....), Türk Dili (1952), Seçilmiş Hikâyeler (1952-57), Yenilik (1953), Pazar Postası (1952-63), Dost (1957-68), Şairler Yaprağı (1954) dergilerinde çıkmış şiirlerinden bir bölümünü **Sultan Palamut** (1) ile **Odun**'da (2) topladı.

Düdüklü Tencere gibi **Sultan Palamut** ile **Odun** da ilgiyle karşılandı. Tarık Dursun, Ahmet Köksal, Adli Moran, Yavuz Örten, Oğuz Tansel, Sezar Tansuğ, Berin Taşan gibi yazarlar özellikle **Odun** için övücü yazılar yayımladılar.

ORTAKLIK

Sultan Palamut ile **Odun**'un adını birlikte anışımın sebepleri var: Birincisi, **Sultan Palamut**'taki 35 şiirden 15 i **Odun**'da da yer alıyor. İkincisi, özellikleri bakımından da kitaplar, birçok

(1) Metin Eloğlu — Sultan Palamut, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları, Ankara, 1957.

(2) Metin Eloğlu — Odun, İstanbul 1959.

ortak yanlar taşıyorlar. Bundan ötürü, iki kitabı ayrı ayrı incelemektense, bir arada gözden geçirmeyi daha uygun buldum.

Sultan Palamut ve **Odun**'un yalnızca biribiriyle değil, **Düdüklü Tencere** ile de bazı ortak yanları görülüyor. Onun için, bu «ortak yanlar»ı tekrarlamaktansa, onlara hafifçe değinmenin ve daha çok «ayrılan yanlar»ı aydınlatmanın yararlı olacağını düşündüm.

İÇERİK

Sultan Palamut ile **Odun**'u da **Düdüklü Tencere** incelememdeki düzene göre çözümleyip yargılıyacağım. Bunun için yine önce «içerik», sonra da «biçim» üzerinde duracağım.

KONULAR

Eloğlu, **Düdüklü Tencere**'de kendinden çok çevresiyle ilgileniyordu. **Sultan Palamut**'ta ise bu ilgi kendini de kapsamağa başlıyor. Toplumsal konuların yanı sıra bireysel konular ya da toplumsal olmıyan konular ağırlık kazanıyor. Bu ağırlık, **Odun**'da daha da artıyor, hatta toplumsal ağırlığı geride bırakıyor.

Konuları kısaca açıklamak bunu göstermeğe yeter:

Toplumsal çevreyle ilgili olanlar: Bir elma satıcısının günlük hayatı (Kısa Günün Kârı), bir işçinin durumu (Beniadem), bir yoksul kişinin evi (Konsolun Gözleri), okuyup yazma bilmiyen bir kapitalist (To Be Or Not To be), yurdunu sevmiyen bir vurguncu (Toprak), gösteriş budalası bir burjuva kadının hali (Le Grand Parmak), bir sürtüğün yaşayışı (Fantiri Fitton).

Tabiatla ilgili olanlar: Tabiatın doğruluğu, temizliği, (Çıngırak), karanfilin özellikleri (Karanfil), deniz (Mordeniz), gök (Gökyüzü), bir masanın yapılışı (Masa),

İçmeyle ilgili olanlar: İçki ile aşk ve yaşama (Kerem Evi), içkinin hayatı sevdirmesi (Şişedeki), rakı ile cesaret (Çilingir Sofrası), ayyaş bir kocayla karısının çatışması (Sezarın Hakkı).

Aşkla (ve dolayısıyla şairle) ilgili olanlar: Aşkın insana getirdiği zenginlikler (Lokman Hekimin Sev Dediği), sevgiliden

ayrılma (Sen Gideli), sevgilinin uyandırılması (Uyan), sevgilinin gitmemesini dileme (İnce Elek), sevişilen günleri unutmama (Anı), aşkın ve sevgilinin verdiği mutluluk (Odun), o sevgiliyi düşünme (Yiğitleme).

Şairle ilgili olanlar: Kafes, Kof Demirli Pencere, Olağan, Değerleme, Sultan Palamut, Yarındaki Dünler.

Öbür şiirler: Yaşama sevgisi (Varken), kadere isyan (Hadise), geleceğe inanç (Erkenci), vb.

Kabataslak yapılan bu sınıflama şairin hangi konulara daha çok ilgi duyduğunu göstermektedir. Gerçi konular arasında kesin sınırlar yoktur, sözgelişi aşkla ya da tabiatla ilgili şiirler yer yer şairle de ilgilidir, ama bu özellik dahi şairin yönünün ortaya çıkmasını önliyememektedir.

Eloğlu **Odun**'la ilgili bir konuşmasında bu yönü şöyle açıklar:

«— Şiirlerinizde neyi vermek kaygısındasınız?

«— Yaşadıklarımı, düşündüklerimi, sevdiklerimi, bıktıklarımı, özlediklerimi, özlemlerimi, umutlarımı...» (3).

TİPLER

Düdüklü Tencere'de unutulmaz taşlamalara kapı açan «tip çizme» eğilimi **Sultan Palamut** ile **Odun**'da zayıflıyor. Onun yerine, kişisel yaşantıların, tabiatla ilişkilerin anlatılması geçmeğe başlıyor. Konuların yavaş yavaş toplumsaldan toplumsal olmıyana yönelmesi sonunda, tiplerin sayısı da azalıyor. Ama yok olmuyor. Eloğlu çevresinden aldığı bazı tipleri eğlendirici bir anlatışla taşlamaktan geri durmuyor.

Sözgelişi, «Fantiri Fitton»da saçlarını sarıya boyatarak sürten bir halk kızının çevresiyle ilişkilerini taşlıyor. «Le Grand Parmak»ta aydınlığa özenen, batılılık taslıyan bir burjuva kadını taşlıyor. «Toprak»ta kökü dışarda, vurguncu bir işadamını taşlıyor. «Kısa Günün Kârı»nda aşka düşmüş bir elma satıcısının günlük hayatını taşlıyor. «To Be Or Not To Be»de okuryazarlığı olmıyan bir kapitalisti taşlıyor. «Konsolun Gözleri»nde tam-

(3) Etem Yazgan — Eloğlu ile Yazgan, konuşma, Maya dergisi Nisan 1960.

takır kuru bakır evli bir genci taşlıyor. «Sezar'ın Hakkı» nda iç-kili bir kocanın karısıyla çatışmasını taşlıyor. «Beniadem» de bir işçinin aykırı yaşayışını taşlıyor.

Tipleri taşlarken yine tarafsız davranıyor: Zengin kişileri olduğu kadar yoksul kişileri de eleştiriyor. Fakat, tipleri artık bir hikâye kahramanı olarak değil, sadece belli bir durumun ve sınıfın temsilcileri olarak ele alıyor. Bu yüzden de, **Düdüklü Tencere**'de sık sık rastladığımız «hikâyeleme» tekniğinden ayrılıyor. Şiirlerinin boyunu kısaltıyor.

DÜŞÜNCELER, GERÇEKLER

Konuların, daha çok da tiplerin incelenmesi birtakım düşüncelerle gerçekleri ortaya çıkarıyor. Çoğunca mizah ve taşlama yoluyla belirtilen bu düşüncelerle gerçeklerin başlıcaları şunlar:

— Vurguncuların çıkarları için vermeyecekleri şey, döndürmeyecekleri dolap, çiğnemeyecekleri kanun yoktur. Bundan ötürü, onların sözlerine kanmamak gerekir:

Belki Ada'daki köşkü üstüne yapacak
Karısını kızanını peşkeş çekecek belki
Ayaklarına kapanacak şöylelemesine
Benim bildiğimse rüşvet teklif eder
Şölenler adar rakılı makılı
Kanma sakın

Ense köküne vur bir odun
Yüzükoyun kapaklansın deyyus
İnsanını hor gördüğü
Somununu haraca kestiği
Bağımsızlığına diş bilediği
Şu toprağı öpsün

(Toprak)

— İşçilerin kılığı, yaşayışı, kazancı kötüdür:

O ne biçim Adem beylik öyle
O İsmail yahu o ne biçim işçi öyle
O ne kılık o ne biçim avurt
Yahu o ne biçim para kazanmak öyle

Töbe de töbe

(Beniadem)

— Sözümona aydınlığa, batılılığa özenen, ama aslında bilgisiz olan burjuva kadınları gülünç duruma düşmektedir:

....
Koskoca Yahya Kemal'e tenezzül etmemiş kadın!
Ayaküstü Verlaine, yatağa girince Baudelaire...
Dikkat edin pörsümesin kauçuk memeleri,
Şurasına yastık, burasına minder...
....
Ne de olsa Avrupa görmüş kadın!

(Le Grand Parmak)

— Bazı işçi kızları burjuvalara özenerek yoldan çıkmaktadır :

....
Bu hayatın baharındaymış da dünyayı iplemezmiş
Kırıştırdığı kâr kalırmış yanına
Anasının karşısına geçip rakı içer bu kaltak
Bir alay şatıfilliyi eve doldurup fing atarlan
....

(Fantiri Fitton)

Bu birkaç örnekten de anlaşılacağı gibi, Eloğlu sebepler yerine sonuçlar üstünde duruyor. Sebepleri bırakıp sonuçları taşlıyor. Doğrusu, taşlanan sonuçlar birer gerçek. Ama, bu gerçekleri doğuran şartlar nelerdir? İşte, Eloğlu, bu ve benzeri soruları cevaplandırmıyor. Başka bir deyişle, toplumbilimsel bir kavrayış ve yöntemle hareket etmiyor. Derine, temele inmiyor, yüzeyde dolaşıyor.

TEMLER

Toplumsal konuların yanında toplumsal olmayan konuların ağırlık kazanmasıyla birlikte birtakım temlerin de ağırlık kazandığı görülüyor. Ya eski temler yeni özelliklerle zenginleşiyor ya da yeni temler ortaya çıkıyor. Bu temler, ana çizgileriyle, şöyle sıralanabilir:

Aşk: Gerçi, aşk temine **Düdüklü Tencere**'de de yer veriliyordu. Ama bu, Eloğlu'nun aşkından çok başkalarının aşkıydı. Ve, insanı rezil, berbat eden romantik bir tutkuydu. Bu tutkuya yakalananları şair kıyasıya taşlıyordu:

...
Senin için iki eşek yükü şiir yazdım,
Dört kamyon rakı içtim,
Gurbetlere düştüm,
Düz ovada yolumu şaştım
...

(Ufuklarda Yükselen Nazenin Balon)

...
Gözüm kime ilişse ben onun yârî...
Kaba etime pıçak sokuluyor aşktan ötürü;
Ceket pantol kumara gidiyor aşktan ötürü,
Gençliğimi harcıyorum bir çırpıda
...

(Kaldırım Mühendisi)

Sultan Palamut ile **Odun**'da Eloğlu'nun bir olumsuz aşk anlayışı değişiyor. Aşk, bir eğlenme, bir taşlama konusu olmaktan çıkıyor artık. İnsanı düzelten, olgunlaştıran bir serüven oluyor:

...
İnsan seni sevince iş güç sahibi oluyor;
Şair oluyor meselâ..
Meyhaneden cayıyor bir akşam üzeri;
Caysın be güzel,
Caysın be iyi.
Tütünü bırakıyor, tütün neyime zarar?
Keseme zarar, ciğerlerime zarar, sevdama zarar...
Seni sevince adamın pabuçları eskimiyor,
Beti benzi yeni çarktan çıkmış gibi,
Seni sevince insan bilgili, saygılı, gönlü gani, şen...
...

(Lokman Hekimin Sev Dediği)

Aşk yalnızca insanı düzelten değil, umutlandıran, zenginleştiren bir olaydır da:

...
Sıcacıktın aşklıydın bence
Sensizlikte bir yoksuldum, yavandım
Şuramda saklı o sımsıcacık ekmeği
Senin doyumluk aşına bandım
...

(Odun)

Eloğlu'nun aşkı çokluk tabiat sevgisi, barış, hürriyet, kardeşlik gibi temlerle birlikte oluşuyor (Buna ilerde yine değineceğim.) :

...
Seni sevmeseydim ilkbaharı kodunsa bul gayrı;
İstanbul diye bir il yoktu ki yeryüzünde,
Umut diye bir şey yoktu ki seni sevmeseydim,
Hak, hukuk, bereket diye,
Eşitlik, kardeşlik, hürriyet diye...
...
Erkencecik evine dönmek istiyor canı;
Zembilinde karpuzlar, hürriyetler, duvaklar...
...

(Lokman Hekimin Sev Dediği)

Tabiat : Düdüklü Tencere'de tabiat yok denecek kadar az yer kaplıyordu. **Sultan Palamut**'la **Odun**'da bu yer büyüyor, kişinin yaşamasına, düşünmesine karışıyor:

...
Hadi Uyan
Denizi dinle, yaşamak desin
Toprağı dinle, barışmak desin
Göğü dinle, sevişmek desin
Bir pilak konmuş gibi gıramofona
İşte aşk, işte özlem, işte savaşmak gücü
Uyan diyor uyansana
...

(Uyan)

«Çıngırak» adlı şiir Eloğlu'nun tabiat sevgisini dile getiriyor. Eloğlu'na göre tabiatta yalan diye bir şey yok:

...
Baktım ki tabiatta yalan yok
Çiçek açarsa meyva veriyor
Irmak gibiyse denizlere akacak
Dağsa ovaların çok yükseğinde
Kuzuysa kurttan iyi
Taşsa havadan ağır
Balıksa suda soluyacak
Domuz bile yavrusunu emzirecek
Saçılan her tohum filizleniyor

Yonca oluyor, keten oluyor, buğday oluyor zamanla
Baktım ki tabiatta yalan yok

...

(Çıngırak)

Tabiat yalansız olduğu kadar temizdir de. İnsanı arıtır, tazelendirir, umutlandırır:

...

Deniz kenarıydı usul usul soyundum
Mavi su balıklı su
Tazelendi umudum

...

(Kısa Günün Kârı)

Barış, Hürriyet, Kardeşlik : Bunlar, **Düdüklü Tencere**'nin de önemli temlerindendi. **Sultan Palamut** ile **Odun**'da da aynı önemi sürdürüyorlar. Ama bu kez, tek başlarına değil, aşk ve tabiat temleriyle, kişisel yaşantılarla birlikte. Eloğlu aşkıyla inançlarını çokluk birlikte yaşıyor:

...

Kıvancım sensin ergem sensin bilgim sen
Kuşandıkça beni ben eden kılık
Barışla hürriyetle sevdayla gelen
O cayılması ayıp mutluluk

(Odun)

Gerçi Eloğlu'nun aşkı çokluk inançlarından sonra geliyor, ama onlardan ayrılmıyor:

Bu aşk senden önce hürriyete yöneldi
Gecenin ortasında sen sımsıcak bir kadın
İçinde sen varken geceler dile geldi
Barışa yöneldi umudu darmadağın
Onları özlemek belki senden güzeldi
Çünkü sen ancak onlarla vardın
Hayatın mavişliği onlarla vardı

(Değerleme)

Burada belirtilen dünya görüşünü (tem beraberliğini) garipçilerde de buluyoruz. Fakat Eloğlu bu görüşün anlatımına «kendi» damgasını basabiliyor. Bunu göstermek üzere, Oktay Rifat'ın «Sandalda» şiirinin son bölümünü aşağıya alıyorum. El-

oğlu'nun yukardaki «Değerleme» şiiriyle bu parça karşılaştırılırsa, aradaki benzerlik ve ayrılıklar kendiliğinden ortaya çıkar:

...
Bir daha anladım denize karşı
Uzandım sandala yumdum gözlerimi
Yaşamak mademki bunca güzel
Döğüşülür uğrunda ölünür
Anladım ki hürriyet aşkı barış aşkı
Yaşama sevincinden ayrı değil
Günümüz bu inançla böyle taze
Mavilik bu yüzden pırıl pırıl

(Sandalda)

İyimserlik, umut, yarına inanış: Eloğlu öteden beri iyimser bir şairdir, kötümserlikten hoşlanmaz:

...
İlkten duraladım
Kötümserlik sütümde yok
...

(Kafes)

Aydın geleceğe, mutlu yarınlara inanır:

İnsanın canı neler istiyor
Geleceğe inandı mıydı hele
İşini sende biliyorsun
Çarçabuk olsun istiyor

Beni yarın sabah erken uyandır

(Erkenci)

Mutlu yarınlar, er geç geleceğine göre, insana düşen umutsuzluğa kapılmamak ve dayanmaktır:

Henüz yaşarken bu efendi umut;
Karanlık günlerin aydınlığa döneceği..
Sakın tavsama, sakın yüksünme,
İnsanın yarası sağken iyileşir,
Sağken omuz silkersin bunca engele,
Ergen'e, ereğine sağken ulaşırsın.
...

(Varken)

Hayatta aşılamayacak engel yoktur, işlerin sonu iyiye varacaktır. Onun için, umudu elden bırakmamak gerekir:

...
Toprağın bitiminde bir su var, seni iletecek;
Yaz tükendi miydi güz sofraları;
Dağların ardı ova;
Bulanığın sonu duru;
Küfün altı meneviş...

(Varken)

Yaşama sevgisi : Eloğlu hayata, gerçeğe bağlı. Yaşamayı seviyor. İnsanoğlunun öte dünyada değil, bu dünyada mutluluğa ereceğine; öldükten sonra değil, yaşarken ölmezliğe varacağına inanıyor:

...
Sen yaşarken!
İbibikler sen yaşarken tüner üvezin dalına,
Mavilik sen yaşarken o tavanda gezinir.
Sen yaşarken pembeleşir ortancalar..
İşte aşkın, hürlüğün, tutsaklığın;
Koca beyazlık, günbaşı serinliği;
Sen henüz yaşarken, ölmeden önce!
...
İnsan yaşarken varır bir ölmezliğe

(Varken)

Eloğlu yaşamayı sevmekle yetinmiyor, onun anlamlı, düzenli, yalansız ve akla uygun olmasını da istiyor:

...
Ellerimiz el olmadıktan sonra
Vazgeçelim be kardeşler
Aklımız akıl değilse
Gönlümüz gönül değilse
Gücümüz boşunaysa
Vazgeçelim olsun bitsin
Böyle yarı yalan yarı yanlış
Yaşamaktan fayda yok

(Çıngırak)

Görüldüğü gibi, Eloğlu, bu temleri soyut, içi boş, gerçek ötesi birer «motif» olarak kullanmıyor. Hayata bağlı, gerçekle ve

düşünceyle beslenen, somut birer «yaşantı» olarak ele alıyor. Romantizmin çekiciliklerine ve klişelerin kolaylıklarına sığınmıyor, en duygulu yerlerde bile gerçekçilikten ayrılmıyor, inançlarını unutmuyor. Daha doğrusu; gerçek, duygu ve düşünce arasında canlı bir birleşim (sentez) kuruyor, bu birleşime uygun güzel bir biçim yaratıyor.

BİÇİM

ŞİİR ANLAYIŞI

Eloğlu **Sultan Palamut** ile **Odun**'da da —genellikle— garipçilerin şiir anlayışını sürdürür. «Genellikle» diyorum, çünkü yer yer bu anlayıştan ayrılma belirtileri kendini gösterir. Gerçi belirtiler bütün şiirlere damgasını basacak kadar henüz geniş değildir, ama öyle olmağa doğru gitmektedir. Konuların toplumsaldan toplumsal olmayana kayışı arttıkça, bu gidişin büyüklüğü de artmaktadır.

GARİPÇİ ŞİİRLER

Bunlar, **Düdüklü Tencere**'yi çözümlerken açıkladığım şiir anlayışına yaslanan şiirlerdir. «Teşbih, istiare, cinas, mübalâğa» gibi edebî sanatlara yer vermeyen, «hayale ve şaireneye» uzak duran, «saflık ve basitlik»ten ayrılmayan, «halkın zevkini ve dilini» izleyen, duygudan çok akla dayanan, anlamı önemseyen nükteli şiirler: «Anı, Beniadem, Çilingir Sofrası, Toprak, İnat, Kerem Evi, Konsolun Gözleri, Bilen Bilene, Erkenci, Şişedeki, To Be Or Not To Be, Arif Olan Anlasın, Yuvarlak Hesap, Gökyüzü, Sezar'ın Hakkı, Masa, Bildirmece, Nedircik Yavrusu» gibi şiirler...

Bu şiirlerin dili, kuruluşu ve anlatım tekniği **Düdüklü Tencere**'dekilerden pek ayrılmaz. Çoğu özellikler olduğu gibi devam eder: Şiir anlayışı, demin de belirttiğim üzre, aynıdır. Şiir tutumu toplumcu ve gerçekçidir. Mizah ve toplumsal taşlama eksik olmaz. Anlatım açık, yalın ve oyunsuzdur. Dil her gün konuştuğumuz dildir: Düzgün, anlaşılır, temiz. Sözcükler genellikle somuttur, iç dünyadan çok dış dünyayla ilgilidir. Konular

çokluk hayattan alınmıştır. Anlatım teknikleri karşılaştırma, şaşırtma ve tersiyle doğrulamadır.

Ancak, bazı özellikler az buçuk bir değişme ya da gelişmeye işaret eder. Ben de burada yalnızca bunlara değinmek istiyorum. Olduğu gibi süregelen özellikleri tekrar çözümlemeyi gereksiz buluyorum.

Azçok bir değişme ya da gelişme geçiren özellikleri şöyle sıralayabilirim:

1. Kısalma: **Düdüklü Tencere**'de rastlanan savrukluklar, gereksiz uzatmalar, sayıp dökmeler iyice azalır. Şiirler daha yoğun, daha kısa ve derli toplu bir kılığa girer. Bu gelişme, şiirlerin okuru birden yakalamasını ve çabucak sonuca ulaştırmasını sağlar. Bunu görmek için şu şiire bakmak yeter:

Şişede durduğu gibi durmaz ki kâfir,
Tutar, insana yaşamayı sevdirir

(Şişedeki)

Kimi şiirlerde kısalma, sonucu okura sezdirme biçiminde belirir. Sonuç açıklanmaz, ama okur onu sezer ve bundan büyük bir sevinç duyar:

Bahar gelir gelmez
Sokağa çıkar çıkmaz
Elif'i görür görmez

(Arif Olan Anlasın)

2. Mısranın önemsenmesi: **Düdüklü Tencere**de mısra üzerinde yeterince durulmuyordu. Bundan ötürü, kimi mısralar nesre kaçıyordu. Kırık döküktü. Bu kusur, son iki kitapta silinmeğe yüz tutar. Mısra önemle işlenir.

3. Dilde işleklik: **Düdüklü Tencere**'de dil oldukça güzeldi. Bu güzellik **Sultan Palamut** ile **Odun**'da daha da artar. Esnek, işlek, sıcak bir kullanışa kavuşur. «Türkçenin tadı» çıkarılır.

4. Hikâyelemeden vazgeçme: Daha önce de söylediğim gibi, **Sultan Palamut** ile **Odun**'da konuları hikâye biçiminde anlatma tekniği bırakılır. Şiirlerde «olay»ın yerini «durum» aldığı için, «hikâyeleme»nin yerini de bu durumun «tasvir»i alır:

Bu zıkkımın yanında
Arnavut ciğeri ister, bir
Çiroz salatası ister, iki
Cacık ister, üç.

Adalet müsavat hürriyet demeye
Sadece yürek ister.

(Çilingir Sofrası)

5. Tekrarlama : Bazı sözcükler kısa aralıklarla tekrarlanır. Böylece, şiirin hem anlatım gücü artırılmış, hem de dikkat edilmesi istenen yerler göze batmış olur. Yukarda anılan «Çilingir Sofrası» adlı şiirde tekrarlanan «ister» sözcüğü buna örnektir. «Uyan, Beniadem, Kerem Evi, Bilen Bilene, Erkenci, To Be Or Not To Be, Eloğlu, Gökyüzü, Hadisene, Olağan» adlı şiirlerde de buna benzer sözcükler vardır.

6. Ustalaşma: Yukarda sıralanan özellikler ve örnekler, Eloğlu'nun ilk kitabını birçok yönlerden geliştirdiğini ve ustalaştığını göstermektedir. Bu ustalaşmanın kimi ürünlerde garipçileri aratmayacak, hatta onları bazı bakımlardan (örneğin toplumsal taşlama ve mizah bakımından) aşacak kadar ilerlediğini söylemek yerinde olur.

DEĞİŞİK ŞİİRLER

Garip'çi örneklerin az çok dışına taşan ürünlere «değişik şiirler» diyorum. Bunlar, genellikle, toplumsal olmayan ya da toplumsal yanı ağır basmayan şiirlerdir: «Varken, Doku, Çıngırak, Değerleme, Sen Gideli, Uyan, Odun, Kof Demirli Pencere, Lokman Hekimin Sev Dediği, Karanfil, Sultan Palamut, Yarındaki Dünler, Hadisene, Olağan, Kafes, Çetrefilli» gibi şiirler.

Doğrusu, bu şiirlerle garipçi şiirler arasında büyük ayrımlar yoktur. Hatta, birçok yönlerden aynı özellikleri taşırlar. Ayrı oldukları yönler şunlardır:

1. Konuca ya toplumsallıktan uzaktırlar ya da toplumsal yanları pek hafiftir. Daha çok aşktan, ayrılıktan, şairin kendinden ve öbür konulardan söz açarlar. Dolayısıyla, şiirleri **Düdüklü Tencere**'ye göre konuca zenginleştirmiş olurlar.

2. Boyca garipçi şiirlerden uzundurlar. Hatta, içlerinde —seyrek de olsa— gereksiz parçalarla, sayıp dökmelerle dağılıp yayılanları da eksik değildir. («Kafes, Varken, Lokman Hekimin Sev Dediği» adlı şiirlerde olduğu gibi.)

3. Çevreden tipler seçerek taşlamaya yanaşmazlar.

4. Şaşırtma tekniğine baş vurmazlar.

5. Eğlenmeye ve mizaha - üzüntüye oranla - ya az yer verirler («Lokman Hekimin Sev Dediği, Sultan Palamut, Konsolun Gözleri, Hadisene, Odun» adlı şiirlerde olduğu gibi) ya da hiç yer vermezler (Öteki şiirlerde olduğu gibi).

6. Akıl ile gönlü, düşünce ile duyguyu birlikte yürütürler. Böylece, şiirlerin ufkunu genişletmiş olurlar.

7. Seyrek de olsa «şairane»ye, arada bir yer açarlar.

8. Anlatımda argo deyimlerinden, ayıp sözcüklerden sövgülerden uzaklaşma görülür. Nitekim, bir konuşmasında Eloğlu bunu itiraf eder: «Önceleri şakalı, yerli ve küfürlü şiirler yazmaktan hoşlanıyordum. Belki de dilim öylesine dönüyordu. Sonraları daha bir inceldik herhalde!» (4).

«Uyan» başlıklı lirik şiir, buna güzel bir örnektir.

KÖPRÜNÜN PARÇALARI

Bu şiirlerden bazılarının («Hız, Olağan, Hadisene, Çetrefilli, Yarındaki Dünler, Ayıptır Söylemesi» vb.) bazı parçaları daha değişik özelliktedir. Bunları «köprünün parçaları» diye adlandırıyorum. Çünkü Eloğlu'nun üçüncü kitabı **(Odun)** ile dördüncüsü **(Horozdan Korkan Oğlan)** arasında henüz tamamlanmamış bir köprünün parçaları olarak beliriyorlar. Başka bir deyimle, **Horozdan Korkan Oğlan**'a geçiş için ucun ucun yol hazırlıyorlar.

Bu parçalarla, garipçi şiir çizgisinden kopma eğilimi su yüzüne çıkıyor: Benzetme ve imge yeniden şiir evine giriyor; nükte ve taşlama yavaş yavaş bırakılıyor; «halkın dilini, halkın zevkini bulma» çabası silinmeğe gidiyor, dil «zorlama»ya uğruyor.

(4) Etem Yazgan — Eloğlu ile Yazgan, Maya Dergisi, Nisan 1960.

Bu başkalaşmaları aşağıdaki parçalarda görebilirsiniz:

a) Benzetmeye yer veren parçalar:

Güney bahçeleri ayaza sardı mıydı
Kız gibi portakalı kırağı vurur
Güz güneşinde ipe mandallanınca
Koçan gibi kolyozlar kurur
Yani hep böyle olur

(Olağan)

Ah **bu taş gibi denizde** sırça gemiler

(Yarındaki Dünler)

b) İmgeye yer veren parçalar:

Ayırsalar öldürseler gene benimsin
Nice ayıbımı örten o eşsiz **yama**

...

Bana varımı yoğumu ileten **güvercin**
Kon çırılçıplağım üstüme tüne

(Kof Demirli Pencere)

Buradaki «yama» ve «güvercin» sözcükleriyle şair sevgilisini anlatmaktadır. Başka örnekler:

Şimdilerde horozlanan bir umuda abanıp

(Hız)

Hani lokman bulutlarımızda güvercin lekelerimiz

(Hadisene)

Gagam kuyruğum nazik bedenim

(Kafes)

Gözüme kilit vurdular - eskiden mil çekilirdi

(Kafes)

c) Dilde zorlamaya, değiştirimli (déformation) anlatıma yer veren örnekler:

Salıda cumalarla ikindide akşamlar

(Çetrefilli)

Kişi diledi mi bir cayılmaz ediniyor kendine

(Hız)

Akşamın kursağında mavinin kıymığı ha

(Ayıptır Söylemesi)

SONUÇ

Yukardan beri yaptığım açıklamalar şuna varıyor: **Sultan Palamut** ile **Odun, Düdüklü Tencere**'ye göre daha gelişmiş eserlerdir.

Bu eserlerde, yeni konuların, temlerin ve duyguların işlenmesiyle öz, hem çeşitlenmiş, hem de zenginleşmiştir. Mısraya daha bir önem verilmesi, fazlalıkların atılması, dilin tadına varılması ve aklın yanına duyarlığın konulmasıyla şiirler biçimce hem güzelleşmiş, hem de gelişmiştir. Onun için, Memet Fuatın, **Düdüklü Tencere**'den sonraki şiirleri bir gerileme gibi gösteren şu sözlerine katılamıyorum: «Eloğlu 1957'ye, Sultan Palamut'a kadar bu başarısını devam ettirdi. Sonra, iyi olmayan şiirleri çoğalmaya başladı.» (Varlık dergisi, 15.2.1962).

Şu şiirler özdeki zenginleşmeyi ve biçimdeki ustalaşmayı gösteren başarılı örneklerdir: «Le Grand Parmak, Çilingir Sofrası, Değerleme, Sen Gideli, Uyan, Şişedeki, To Be Or Not To Be, Arif Olan Anlasın, Sezar'ın Hakkı...»

«HOROZDAN KORKAN OĞLAN»

Horozdan Korkan Oğlan (1) Eloğlu'nun dördüncü kitabı. Arif Damar'ın, Konur Ertop'un, Yılmaz Gruda'nın, Erdal Öz'ün, Mehmet Seyda'nın, Oğuz Tansel'in, Sezer Tansuğ'un övgüsünü kazanan kitap. Yeditepe (1950-69), Pazar Postası (1956-63), Dost (1957-68), Değişim (1961) dergilerinde çıkmış şiirlerinden bazılarını içeriyor.

Odun'da başlayan değişmeler bu kitapta tamamlanıyor. Öncekilere çok az benzeyen, yeni ve değişik bir eser meydana geliyor.

İÇERİK

Değişme, biçimde olduğu kadar içerikte de kendini gösteriyor. Şöyle ki:

(1) Metin Eloğlu — **Horozdan Korkan Oğlan**, Dost Yayınları, 1961.

KONULAR

Sultan Palamut ile **Odun**'da konular toplumsal olandan toplumsal olmayana doğru kaymağa başlamıştı. Bu kayma, **Horozdan Korkan Oğlan**'da iyice ilerliyor. Nerdeyse bütün kitabı kaplıyor. Bunun sonucu, toplumsallığa da, toplumculuğa da yok denecek kadar az yer kalıyor. Çevreyle olan ilişkiler kopuyor. Şiirler çoğunlukla kişisel yaşantılar çevresinde oluşuyor. Bunu, konuların göze batan çizgilerinin açıklanmasından da anlayabiliriz.

Örneğin, kitabın «Horozdan Korkan Oğlan» bölümünde daha çok aşk, ayrılış, bekleyiş, İstanbul özlemi üzerinde duruluyor. Nitekim, aynı adlı şiirde karısından ayrılmış bir kocanın yalnızlığı, bekleyişi; «Eşçil»de aşk arayan bir kişinin durumu; «Aşklama»da aşkın insana verdiğ sarhoşluk, yaşamaya kattığı tad; «Yaşanık»ta sevgilinin yokluğundan doğan üzüntü; «Zımpara»da sevgiliden ayrılmanın getirdiği mutsuzluk; «Gidişen»de bekleyişin sıkıntısı; «Çılgar»da sevgiliye, içkiye ve İstanbul'a duyulan özlem; «Yitikçi»de ve «Hadi Adyö»de İstanbul sevgisi ve orada içilen rakıların hasreti dile getiriliyor. «Lettrisme Diyor ki» de aynı adlı edebiyat akımı taşlanıyor.

Kitabın ikinci bölümünde —«Hasanlı Eşik»te— daha çok aile ve çocuk konusu işleniyor. Sözgelişi, bölüme adını veren şiirde kişinin karısına (ya da sevgilisine) kavuşması; «Yavru Ağzı»nda çocuğun yetişmesi, ana babanın davranışları; «Bakla»da çocuğun evdeki yaramazlıkları (örneğin sürahiyi kırması); «Pastırma Yazı»nda karıdan ve çocuktan ayrılmanın acısı anlatılıyor.

Kitabın tek şiirli üçüncü bölümünde —«Umu»da— aşkın tükenmesi, aile yaşamında uğranılan hayal kırıklığı yansıtılıyor.

Horozdan Korkan Oğlan'daki şiirlerin konuları kabaca bunlar. «Kabaca» diyorum, çünkü konuları ayrıntılarıyla açıklamak güç. Zaten —eskisi gibi— ayrıntılarıyla belirtilen bir hikâye, bir olay, bir düşünce de pek görülmüyor. Hem bu özelliğinden, hem de ilerde belirteceğim biçimsel özelliklerden ötürü şiirleri yeterince anlamak zor. Ancak bazı anahtar sözcüklerden, bazı çağrışım halkalarından, bazı öz kırıntılarından yararlanarak «yaklaşık» bir açıklama yapılabiliyor. Buna da «açıklama» değil, «yorumlama» demek belki daha doğru olacak.

Çoğu kapalı olan şiirlerin anlaşılmasına yol açmak, şairin konu bakımından geçirdiği evrimi ortaya çıkarmak, özce yöneldiği kişisel çizgiye ışık tutmak amacıyla yaptığım bu yorumlamanın, kitaptaki temlerin belirlenmesine de yardım edeceğini sanıyorum.

Konuların yorumundan da çıkarılabileceği gibi **Horozdan Korkan Oğlan**'daki temlerin başlıcaları şunlardır :

Aşk : Bundan önceki kitaplarda aşk toplumsal ve düşünsel temlerle birlikte belirtilirdi. Örneğin barış, özgürlük, kardeşlik, eşitlik, adalet temleri aşk teminin önünde ya da yanında yürürdü. **Horozdan Korkan Oğlan'**da ise aşk bu temlerden ayrılıyor, onları oldukça geride ve gölgede bırakıyor. Daha çok aile yaşantısıyla ya da tabiatla beraber görünüyor. Hatta onlardan da önemli bir yer tutuyor. Bu yer yeni ve değişik bir anlatımla ortaya konuyor.

Eloğlu'na göre kişioğlu'nun en değerli şeyi aşktır :

...
Yaşamda nesi varsa aşk işte onun adı
...

Aşktan daha tadlı, daha güzel bir şey yoktur. Hiçbir şey onun yerini tutamaz. Ne içki, ne şu, ne de bu :

Şaraptı rakıydı şuydu buydu
Kişi esrimeyi bir aşkta tatmalı ilkten
Dedim ya ondan gayrı korkuluğa güvenmem
İçtiğim hep aşktı benim gerisi tortu
...

(Aşklama)

Aşk insanı güzelleştirdiği gibi tabiatı da güzelleştirir, ona can verir :

...
Ansıyın, aşkla yağdı da sular
Ondan kokulandı ıtır çekirdeklendi elma
Doğayla elele bizi üreten bir sevgi var
Evrende en soylusu sezdim ki bu çoğalma

(Aşklama)

Evlilik: Eloğlu'nun önceki eserlerinde ya evlilikten ayrı, ya evliliği hazırlıyan ya da evlilik başlangıcına bağlanan bir aşk anlatılırdı. **Horozdan Korkan Oğlan**'da ise evlilik hayatına bağlanan bir sevgi, bir yaşayış anlatılıyor.

Kapı çalındığında ben belki uyumuşum
Belki azıcık bahçe dikiyorum bir saksıya
Şimdi yaz bahar ayı, kim kime kanıksıya
Evet, evliyim bir çocukluyum
...

(Horozdan Korkan Oğlan)

Özellikle kitabın «Hasanlı Eşik» bölümünde evlilik hayatı dile getirilir. Şairin Hasan adlı bir oğlu olmuştur:

Uyudum uyandım, gene de o'ymuş;
Nerden bulmuşsa bulmuş, ben bitişiğinde..
Yaşanası günlerin Hasan'lı eşiğinde,
İkimizi türetip, yanyana koymuş.
...

(Hasanlı Eşik)

Şaire mutluluk getiren çocuk yavaş yavaş büyümektedir:

...
Güzellikle pembelikle şenlikle
Dilince söylemeli
Usulcacık, büyüyor, kime büyüyor o
Ben niye sinirliyim, niye severim annesini
Çocuk bilmeli
...

(Yavru Ağzı)

Ev, aile, çocuk temlerine Behçet Necatigil'de de rastlanır (özellikle **Evler**'de). Fakat onda bu temler daha somut, daha ayrıntılı, daha derin ele alınmıştır. Duyguların, düşüncelerin yanı sıra günlük yaşayışın ortaklaşa verilerine, üzgülü maddî gerçeklerine de yer verilmiştir. Temlerin işlenişi bireysel sınırları aşarak yer yer toplumsal bir boyut kazanmıştır. Eloğlu'nda ise, yukardaki örneklerden de çıkarılacağı gibi, kişisel ve duygusal sınırların ötesine geçilmemiştir.

Ayrılık, bekleyiş: Nedense şair çocuğundan da, karısından da ayrılır. Mutluluk günleri yerini acıya ve özleme bırakır:

...
Kaskatı bir güz içi daldım yazık hayatıma
Hasan diye birim vardı uzamış perçemleri
Ben, Güzin, yaz da bitti e sonra
Anasına babasına pay veren çiçekleri

(Pastırma Yazı)

Evlilik temi giderek ayrılık ve bekleyiş temine dönüşür :

...
Siner külçelenir ta evimde barkımda
Pelit acısından yavuz bir özlem kiri
...

(Çılgar)

Şair karısının (ya da sevgilisinin) gelmesini bekler durur :

...
Hadi geliver canım, geliverden önce sen
Neylesek ikimiziz, yok bu işin niyesi
...

(Gidişen)

...
Gök bile kuşladı ama hanimiş sen
Yoldukça üredi şeytan tırnakları
...

(Horozdan Korkan Oğlan)

...
Bir hız gelsen, hemen olsan, sonra yazlar
Bunca yıldan tatmadığım bir tırança balığı..
...

(Eşçil)

Bekleyiş boşunadır, beklenen bir türlü gelmez, umutlar boşa çıkar :

...
Beni ben edeceği beklemek değil ki bu
Belki yürek dişimi sızlatan en zıkkım geviş
...

(Gidişen)

Kitaptaki «Çılgar, Gidişen» adlı şiirler bu ayrılışı, bu bekleyişi değişik ve güzel bir anlatımla dile getiren başarılı ürünlerdir.

İstanbul Özlemi : Güzel tabiatı, yazları, balıkları, denizleri, meyhaneleri, arkadaşlarıyla İstanbul Eloğlu'nun sevdiği bir ortamdır. Bu ortamdan uzaklaşmak ona çok acı gelmiştir :

Oralar yazın mı hâla, güpgüzel midir
Gayrı şarapsadım ben, İstanbulsadım
. . .

(Çılgar)

. . .
Hani İstanbul'u bu evin, hani zurnabalığı
. . .

(Horozdan Korkan Oğlan)

«Yitikçi» Eloğlu'nun İstanbul özlemini belirten güzel bir şiiridir. (İncelememin «biçim» bölümüne bakınız.)

TİPLER, GERÇEKLER, DÜŞÜNCELER

Bundan önceki kitapları incelerken tipler, gerçekler ve düşünceler üstünde durmuştum. Fakat **Horozdan Korkan Oğlan** için böyle bir şey yapamıyacağım. Çünkü kitapta bunlarla ilgili veriler yok. Eloğlu, çevresinden aldığı birtakım tipleri taşlamıyor artık. Toplumsal gerçeklere alaycı bir gözle ışık tutmuyor. Toplumsal tiplerle de, gerçeklerle de, düşüncelerle de bağlarını iyice gevşetmiş. Çokluk, bireysel durumlarla ilgileniyor, onları konu ediniyor. Üstelik, onları da toplumsal durumların dışında işliyor. Önceki kitaplarında yaptığı gibi bireyselle toplumsalı bir bütün olarak ele almıyor.

Böylece, hem özce darlaşmış, hem de ötedenberi savunduğu ve ustaca uyguladığı görüşlerden sıyrılmış oluyor. Toplumculuğa sırtını dönüyor. Barış, özgürlük, kardeşlik gibi düşünceleri unutmuş görünüyor. Daha çok aşkla ilgili konulara yöneliyor. Giderek, sonunda, vaktiyle eğlendiği bazı şairlerin yoluna çıkıyor.

DEĞİŞMELER

Özde beliren değişmeler biçimde de kendini gösteriyor. **Odun'da** rastlanılan değişme belirtileri **Horozdan Korkan Oğlan'**-da gelişiyor. Eskiden yalınlığı savunan Eloğlu, artık «kişinin dileğince meram anlatabilmesi için türlü deyişlerden, ölçülerden, hatta oyunlardan yararlanmasını» gerekli buluyor (2). Bunun sonucu olarak, **Horozdan Korkan Oğlan'**da —şairin de itiraf ettiği üzre— «dilde, işlenişte, yapıda birçok değişimler» (3) meydana geliyor.

Bu değişimler şöyle sıralanabilir :

MİZAHSIZLIK

Daha önce de yazdığım gibi, Eloğlu güçlü bir mizahçıdır. Bireysel ya da toplumsal konularda unutulmaz mizah örnekleri vermiştir. Taşlamaları, yergileri ve alayları güzel oldukları kadar düşündürücü de olan ürünlerdir. Yazık ki, Eloğlu, **Horozdan Korkan Oğlan'**da bu ürünlerin yolundan ayrılır olmuştur. Nerdeyse, Mizahsız denilecek bir şiire yönelmiştir. Bu yönelişi **Türkiyenin Adresi** ile **Ayşemayşe** adlı son kitaplarında da sürdürmüştür.

Eloğlu'nun bu yönelişine hayıflanmamak elde değil. Mizahı bırakmağa başlaması, kendisi için olduğu kadar şirimiz için de bir kayıp olmuştur. Yeri kolay kolay doldurulamıyacak bir kayıp...

GARİPÇİLERDEN KOPMA

Önce de belirttiğim gibi, Eloğlu, **Odun'**daki bazı ürünlerle Garipçilerin şiir çizgisinden ayrılmağa yönelmişti. Bu yöneliş —«Karpuz Yitikçi, Çekirdeksiz İncir» başlıklı şiirleri saymazsak— **Horozdan Korkan Oğlan'**da epey gelişir ve **Türkiyenin Adresi** adlı kitapta tamamlanır.

Bu ayrılmada şairin kişisel evrimi kadar, İkinci Yeni denilen şiir hareketinin de etkisi olsa gerektir.

İkinci Yeni, Garip şiirine (başka bir deyişle, Birinci Ye-

(2) Metin Eloğlu Diyor ki, Yelken dergisi, Temmuz 1959.
(3) Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma, Dost Dergisi, Ocak 1961.

ni'ye) bir tepki olarak ortaya çıkar. Bu çıkışın birçok sebepleri olmalı. Ama içlerinden en çok ikisi önemli görünüyor bana:

Birincisi; toplumdaki oluşumdur. Bilindiği gibi, Demokrat Partinin demokrasi dışı yönetimi 1954'ten sonra iyice yozlaşır. Ülkede korkunç bir baskı düzeni kurulur. Halktan, özgürlükten yana olan ilerici hareketler amansızca izlenir. Toplumsal eğilimli şairler için kovuşturmalar açılır. Eyleme bakan pencereler kapanır. Bunun sonucu, sanat ve düşünce dünyası kararır. Özcü (toplumcu, gerçekçi) edebiyata giden yollar tıkanır. Bireycilik, biçimcilik, soyutçuluk, gerçekdışıcılık eğilimleri kuvvet kazanır. Bu yüzden, garipçilerin ikinci dönemindeki şiir anlayışından ayrılmağa çalışılır. «Halkın dilini, halkın zevkini bulma» çabası anlamını yitirir. Böylece, Birinci Yeni şiir hareketi yerini başka bir şiir hareketine bırakmağa başlar.

İkincisi; şiirdeki oluşumdur. Birinci Yeni alışılmış şiire özgü bazı kalıpları kırmıştı: Şiiri duyguculuktan sıyırarak akla yaslandırmış; gündelik gerçekleri ve halkın dilini şiire sokmuş; eski edebî sanatları ve kuralları kapı dışarı etmiş; ölçüyle uyağın pabuçlarını dama atmış; şaireneyi, süsü, oyunu kovmuş; yalınlığı ve basitliği baştacı etmişti. Bunlara karşılık şiire birtakım «yasaklar» da getirmişti: İmgeyi, benzetmeyi, mecazı, abartmayı (mübalâğa), müziği, lirizmi yasaklamıştı. Eski şiirin yıkılmasında yararlıkları dokunan bu «yasaklar», sonradan bizzat şiirin ayaklarına dolaşmağa başlamıştı. Şiiri daraltmış, soluğunu kısmıştı. Öte yandan, öncülerden sonra gelen bir sürü taklitçi, zayıf şairlerin elinde bu yasaklar ve sözü geçen kurallar enikonu yıpranmış, eskimiş, klişeleşmişti.

İşte gerek toplumsal durumun, gerekse bu durumun etkisiyle Birinci Yeni şiire «tepki» olarak İkinci Yeni şiir doğdu. İkinci Yeni'nin temel özellikleri şunlardır: İmgeye aşırı yer verilmesi; konuşma dilinden, «halkın dilini, halkın zevkini bulma» eğiliminden uzaklaşılması; anlamın, düşüncenin, olayın, konunun hikâyenin çokluk geriye itilmesi ya da atılması; toplumsal yergi ve mizahın bırakılması; aklın, tabiiliğin, olağanın dışına çıkılması; gerçeğin, özün soyutlanması, bozulması, değiştirilmesi; dilde, anlatımda değiştirimlere (deformations) gidilmesi; kapalılığa, güç anlaşılırlığa sapılması; bir şeyi anlatmak, doğrulamak, tasvir etmek gibi işlemlerden çokluk kaçınılması; estetik birlik ve bütünlük anlayışının pek umursanmaması, vb...

Eloğlu'nun garipçilerden uzaklaşmasında İkinci Yeni'nin de «bir yere kadar» etkisi olduğunu sanıyorum. Gerçi Eloğlu tümüyle benimsemez onu: «Bence, İkinci Yeni diye açık seçik bir akım yok. Çoğu ozanlar tek tek, güçlerince, bilgilerince bir yenilenme, kurulu düzeni değiştirme çabasındalar. Buna kendini aşma, baylaştırma tutkusu da diyebiliriz.» der (4). Eloğlu da bu tutkuyu benliğinde duyar. Ama bu tutkunun —İkinci Yeni denen kimi şairlerde görüldüğü gibi— «türlü etkiler, türlü itkiler sonucu soyut, loş, kaypak özleri yeğlemeyi ilkeleştirmesine» katılmaz. «Ulusumuzdan, uygarlığımızdan, ekinsel, yaşansal gerçeklerimizden kopmak» istemez (5). Bundan ötürü, İkinci Yeni adını hoş karşılamaz: «Kıyıda köşede kalmış kimi ozanlar, böylesine bir kuru övünmeyi, adlandırmayı öpüp başlarına koyabiliyorlar. Ama genç olsun, geçkin olsun, işini sevmiş, ciddiye almış hiçbir ozanın (Ben İkinci Yeni'denim) dediğini duymadım.» (6).

Eloğlu İkinci Yeni'ye bağlanmamakla birlikte, onun yenileşme yolundaki bazı eğilimlerinden etkilenmekten ve yararlanmaktan da geri durmaz. Belki şöyle demek daha doğru olacak: İkinci Yeni'nin bazı yanlarıyla **Horozdan Korkan Oğlan'**ın bazı özellikleri arasında bir «paralellik» bulunur.

Aşağıda vereceğim birtakım örnekler de bunu göstermektedir.

DİLİ

ZORLAMA

Eloğlu eskisi gibi halk dilini, konuşma dilini uygulamayı düşünmez. Tersine, dili zorlıyarak, alışılanın dışına çıkarak yeni anlatım imkânları elde etmeğe uğraşır. Gerçi bu uğraşma **Odun**'da başlar, ama henüz azdır, göze batmaz, **Horozdan Korkan Oğlan'**da ise dikkati çekecek kadar artar.

Bu artma şu biçimlerde belirir:

Türetme: Eloğlu kullanılan dili yeterli bulmaz. Onu genişletmek ister. Bunun için de birtakım yeni sözcükler türetir:

(4) Eloğlu ile Yazgan, konuşma, Maya dergisi, Nisan 1960.
(5) On Şaire Dört Soru, Metin Eloğlu, Yeditepe dergisi, 15.8.1961.
(6) Eloğlu ile Yazgan, konuşma, Maya dergisi, Nisan 1960.

«Ayşelemek, ağlak, azalım, cayışmak, eşcil, hindibalığı, İstanbulsamak, İzmirlemek, kuşlamak, maviltmek, olmazlık, öleç, ölek, örtünek, ötelemek, rakılamak, sevişik, şarapsamak, tırmanık, yatsılamak, zurnabalığı, vb.» gibi.

Dil kurallarını çiğnemeden yapılan bu türetmeler, anlatıma taze bir tad, çağrışım zenginliği ve genişlik getirir. Aşağıdaki parçalar bunun güzel birer örneğidir:

Oralar yazın mı hâlâ, güpzüzel midir
Gayrı şarapsadım ben, İstanbulsadım
Kuşladıysa gözlerimi bir sakar tavan
Sensiz günlerimi çarçur etmek içindir

...

(Çılgar)

Artımlı, tohumgaç bir ürün müydün sarıcık
Tekinsiz bir konuk muydun o soyut odalarda
Alilendin mi bu ara, Ayşelendin mi hiç
İzmirlediğin Muşladığın oldu mu
Ekmeğin sapa mıydı, urban iğreti miydi
Ekşisi gerçek miydi limonlarının
De bana

...

(Yaşanık)

...
Aşkta, uğraşta, nice yıllarda ikimiz
Eskimezim benim, bitmezim, tavsamazım!

(Hasan'lı Eşik)

Değiştirme: Eloğlu, arasıra, dilin alışılmış yapısına karşı çıkar. Klişeleşmiş söyleyiş biçimlerini aşmak ister. Bu istek daha çok fiillerin kullanılışında ve sözdiziminde kendini gösterir.

Eloğlu bazan yanlış çekim eki kullanır:

Sanki su yalandı, un yalandı, sen yalandı

(S. 54)

Görüldüğü üzre, burada, «sen yalandın» yerine «sen yalandı» denilmiştir. Böylece, hem deyiş bakımından bir yenilik elde edilmiş, hem de ses bakımından tam bir uyarlık sağlanmıştır.

Eloğlu bazan, gerekli sanılan bir fiil ya da sözcüğü kullanmazlık edebilir:

Bir tıkız ekmek bayatladı elimizde, hiç mi hiç katık

(S. 55)

Burada «hiç katık (ımız) yok» yerine «hiç mi hiç katık» denilmiştir. Fakat mısranın kuruluşu, «yok» sözcüğünün eksikliğini pek duyurmamaktadır.

Eloğlu bazan söz dizimini bozar, daha doğrusu, çapraşıklaştırır :

Oralar yazın mı hâlâ, güpgüzel midir?

(S. 14)

Bu mısranın asıl biçimi ve anlamı nedir? Kestirmek güç. Birçok tahminler yürütülebilir : «Oralar hâlâ yazın çok güzel midir?», «Oralar hâlâ mı yazın çok güzeldir?», «Oralar yazın olduğu gibi hâlâ çok güzel midir?», vb...

Demek ki, çeşitli yorumlara ve deyişlere açık olan bu çarpık sözdizimi, mısrayı anlamca zenginleştirmekte ve biçimce yenileştirmektedir. Fakat sözdiziminde yapılan bozmalar her zaman böyle yararlı değildir. Zararlı ya da gereksiz bozmalar da vardır. Örneğin :

Dişice kırıtkan kupesler, dişiceden önce balık

(S. 28)

Beni ben edeceği beklemek değil ki bu

(S. 29)

Şimdi sen güzele konuk öte gözlerimin çoğu

(S. 56)

Yılda üç yumurtan vardı kumbara bir kuytuya

(S. 34)

Yeni tamlamalar : Alışılmışın dışına çıkma isteği isim ve sıfat tamlamalarında da kendini gösterir. Örneğin, «osmanlı yosunları, aymaz ikindiler, haziran kökleri, bulutsu peykler, köpeklemiş havuzlar, soyut adalar, savsak günler, zamkinoz kedileri, kıtırcı maviler, aşk mavisi, çevik kuş, emzikli çingene, tıkız ekmek, cıvık kiraz, yürek dişi, usun boynuzu, en gülümser gözyaşı, gözlerin kıymığı, ham salı, vb.» gibi tamlamalar

çağrışım sınırlarını genişleten yeni, değişik kuruluşlardır. Aynı kuruluş İkinci Yeni şairlerde de görülür. Ama onların tamlamaları çoğun rastlansaldır, tamlayanlar arasındaki ilişkiler çoğun gevşek ya da kopuktur. Eloğlu'nunkiler ise, daha tutarlıdır, daha öze bağlıdır.

OLAĞAN DIŞINA ÇIKMA

Eloğlu kimi şiirlerde olağandışına çıkar. Gerçeküstü, tabiatdışı birtakım oluşlardan söz açar. Olağanüstü imgeler kurar ya da benzetmeler yapar. Olması imkânsız şeyler anlatır.

Birkaç örnek :

Hadi git azıcık İstanbul iste
Kosunlar o denizi bir çanağa
Bir çıkına elesinler o günlerimi
O yazdan Üsküdardan ne kaldıysa Eliften
Doldur ceplerine
Onlarda yoksa komşularında vardır
Tanırlar sevinirler
Beni Bay Metin gönderdi de

(Yitikçi)

Bu şiirde gerçekleşmesi imkânsız şeyler isteniyor. Öyleyken insan yadırgamıyor bunları. Çünkü istekler okurları şaşırtmak için öne sürülmüyor. Bir gerekirliği yerine getiriyor : Aşırı bir özlemi belirtmeğe yardım ediyor, ona uygun düşüyor.

Bir çevik kuş koncalandı, o muydu yalan, öttü çiçekler

(S. 55)

Burada bir değiştirim (deformation) görülüyor : «Kuş öttü, koncalandı çiçekler» yerine «kuş koncalandı, öttü çiçekler» deniliyor. Fakat değiştirim birbirine yakın varlıklar ve edimler arasında yapıldığından pek şaşırtmıyor, tersine hoşa gidiyor.

Belki azıcık bahçe dikiyorum bir saksıya

(S. 7)

Gerçeküstü bir durumu anlatan bu mısra, tabiat özlemini, tabiattan uzak düşmenin acısını dolaylı bir yolla ve ustaca belirtiyor.

Dudak büken, ıslık çalan,
Zincir çeviren şu ispinoz kuşları;
Omuz silken papatyalar,
Yeleğinin düğmesiyle oynıyan hani balıkları;
Doğru söyle, Erdoğan;
Kimin yapıtı?

(Çekirdeksiz İncir)

Bu şiirde bitkilerle hayvanlara insanların özellikleri verilmiştir. Eskiden buna «teşhis» sanatı denirdi. Anlamı imgelerle genişletmeye yarardı. Gelgelelim, şiirin bütünü göz önünde tutulursa, teşhis'in burada büyük bir yararlığı dokunmadığı söylenebilir.

İMGELER

Olağandışına çıkma imgeler alanında da görülür.

Biliyoruz: Birinci Yeni imgeye, özgür çağrışıma kapılarını kapamıştı. İkinci Yeni kapıları ardına kadar açar. Bir tepki özelliği taşıyan bu açma, bazan ölçüsüz, disiplinsiz, gerekçesiz, hatta rastlansal biçimler alır.

Aynı biçimlere **Horozdan Korkan Oğlan**'da da rastlanıyor. Ama hem daha seyrek, hem daha ölçülü olarak. Gerçi, İkinci Yeni'nin etkisiyle olacak, Eloğlu da özün getirmediği, bağlantısız imgelere arada bir sapmaktan geri durmuyor. Fakat bunlar azınlıkta kalıyor. Eloğlu imgeleri çoğunlukla bir gerekirliğe bağlamasını biliyor. İyi de ediyor. Çünkü bağlantısız imgeler hem yapıyı çarpıtıyor, hem de tasarlamada olduğu gibi, şiirlerin anlaşılmasında da güçlükler doğuruyor. İşte böylesi imgelerden birkaçı:

Sedefi elenmiş kurnada bir mavi yeniği
Silker kırmızısını seyrek göklerin
Bir su uyur ılığında İstanbul odasının
Bulutsu peyklerde zamkinoz kedileri

(S. 36)

Bir devedikeninde moru terlemiş kâkül

(S. 35)

Bir kütlük filizlendi usumun boynuzunda

(S. 20)

Belki yürek dişimi sızlatan en zıkkım geviş

(S. 29)

Emzikli çingenede bir küfe berberaynası

(S. 30)

Dedim ya gün batmadan kunnamaz çakal

(S. 49)

Belki gözlerinin kıymığı şu denizler

(S. 11)

Köpeklemiş havuzda boğum boğum kediler

(S. 50)

ATLAMALAR

Eloğlu bazı şiirlerde ya da parçalarda mısralar arasında sıkı bir bağ kurmuyor. İkinci Yeni şiirlerde olduğu gibi, ya mısralar arasında özce bir ilişki bulunmuyor ya da pamuk ipliği ile birbirine tutturulan mısralar alt alta diziliyor. Bu durum sözü geçen şiirlerin ve parçaların ya güç anlaşılması ya da hiç anlaşılmaması sonucunu doğuruyor. Hikâyeleme tekniğinin bırakılması, olayın atılması, konunun önemsenmemesi de bu sonucu pekiştiriyor.

Hele taş fenerindeki o zindan gibilik ah
Bir kütlük filizlendi usumun boynuzunda
Yasak suların osmanlı yosunları
Çağ dışı çağdaş ötesi bir gem gibi ağzımda

(S. 20)

Dikkat edilirse, bu parçada yalnızca mısralar arasında değil, mısradaki sözcükler arasında da bir bağ kurmak zor.

Işıtmaz solutmaz bir aşkın doğusu bu
Köpeklemiş havuzda boğum boğum kediler
Hoşundu be İstanbul hoşundu savsak günler
Çöl dünümle ikizlenen ne yavan olgu

(S. 50)

Bu dörtlükte de mısralar arasındaki ilişki güçlükle kurulabi-

liyor. Şair uzak çağrışımlarla çalışıyor. Bunun sonucu, okur şiiri anlıyabilmek için, aşırı çaba göstermek zorunda kalıyor, yoruluyor.

İKİNCİ YENİ'NİN UZAĞINDA

Horozdan Korkan Oğlan'daki bu yenileşme çabaları —genellikle— özün dışına taşmıyor. İkinci Yeni'nin aşırı örneklerinde görülenin tersine, biçim değişmeleri —bazı parçalar dikkate alınmazsa— özün üstünde, öze karşı bir eğemenlik yaratmıyor. Çokluk öz için, özle birlikte oluşuyor, yaşantıdan pek ayrılmıyor.

Bu özellik, **Horozdan Korkan Oğlan**'ı tümüyle İkinci Yeni bir kitap saymayı önlüyor. Ayrıca, kitabın koşuk (nazım) düzeni de bu önlemeyi destekliyor: Bundan önceki kitaplarında ölçüye ve uyağa (vezne ve kafiyeye) pek aldırmayan Eloğlu, bu kitabında tutumunu değiştiriyor. Yer yer ölçüye ve özellikle de uyağa baş vuruyor. Fakat eskimiş, kalıplaşmış, göze batıcı uyaklara yüz vermiyor. Yeni, rahat uyaklar kullanıyor. Üstelik, uyaklamada belirli bir koşuk türüne de bağlanmıyor, özgür davranıyor. Gerçi çoğunca dörtlüklerle yazıyor, ama uyak düzeni yönünden şu ya da bu kurala ve türe dayanmıyor.

SONUÇ

Bütün bu açıklamalardan ve örneklemelerden şu sonuç çıkıyor: Eloğlu İkinci Yeni şiir hareketinin «bazı» eğilimlerini uygulamaktan kendini alamamıştır. Ve, birkaç örnek bir yana bırakılırsa, bu uygulama onun için çokluk yararlı olmuştur. Çünkü Eloğlu İkinci Yeni'nin teknik imkânlarını kullanmasını ve iyi yanlarını kötü yanlarından ayırmasını bilmiştir. Eloğlu'na göre İkinci Yeni'nin iyi yanı, «şiirimizin sürekli bir değişim, gelişim içinde olmasını» gereksiyerek «kanıksanmış düzenlerden, öğelerden kaçınması, denenesi değerler sunmaya» yönelmesidir (7). Eloğlu elinden geldiğince bu yönelişi «kendince» gerçekleştirmeğe çalışmıştır. Eloğlu'na göre İkinci Yeni'nin kötü yanı, «resim nasıl renk, çizgi hürlüğü, hatta başıboşluğu ile öz verilerine, gerçek baylığına kavuşabileceğini umuyorsa, bu yolda rastlansal, araçsal güzellemeleri de bağrına basıyorsa; şiirin de salt

(7) Metin Eloğlu, Yeditepe dergisi, 31.1.1960.

sözcüklerle, somut anlamlardan arık görütlerle yetinip, gelmiş geçmiş tüm şiirlerde bölük pörçük zaten bulunan oyunları, çerezleri yoğunlaştırarak yeni bir esthétique kurabileceğine inanması» dır (8). Eloğlu elinden geldiğince bu inanca kapılmamağa çalışmıştır.

«Aşklama, Çılgar, Yitikçi, Hasanlı Eşik» şiirleri bu çalışmaların başarılı, ilgi çekici ürünleridir.

(8) Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma, Dost dergisi, Ocak 1961.

«TÜRKİYE'NİN ADRESİ»

Türkiye'nin Adresi Eloğlu'nun beşinci kitabı (1). Önceki eserlerine oranla az yankı yaratmış. Ancak Oğuz Tansel, Güven Turan ve E. Behlül'ce eleştirilmiş. Çoğunlukla da beğenilmemiş, yergilerle karşılaşmış. Neden acaba? Herhalde yeni bir deneme, daha doğrusu, bir geçiş döneminin ürünü de ondan: **Horozdan Korkan Oğlan'**da ucun ucun baş gösteren değişmeler, bu eserde iyice büyüyüp keskinleşiyor. Sonunda, şair başka bir aşamaya varıyor.

Bu aşamanın özellikleri şunlardır:

İÇERİK

KONULAR

Türkiyenin Adresi'nde belirli bir konu bulunmaz. Ne eskisi gibi çevreden birtakım tipler alınarak onların hikâyesi anlatı-

(1) Metin Eloğlu — Türkiye'nin Adresi, Yeditepe Yayınları, 1965.

lır, ne de toplumdan birtakım gerçekler seçilerek onların yergisi yapılır. Çünkü, şairin topluma bakışında olduğu kadar, şiire bakışında da önemli değişmeler meydana gelmiştir.

Eloğlu bir konuşmasında bu değişmelerin kaynağını şöyle açıklar :

«... Eğer 1951 yılında yayımlanan **Düdüklü Tencere**'den ve onu izleyen aynı türden şiirlerimle bugünküler arasında kesin ayrımlar varsa, bu, gerek yaşantımın, gerekse o kökenden gelen kişilik aşamalarının sonucudur. Ha, şunu da söyliyeyim : O yıllar, şiirin toplumsal gerçekleri paldır küldür değiştirebileceği kanısındaydım. Bugün ise, şiirin toplumumuzdaki görevi, olsa olsa, belli bir ilgililer kümesini yüceltmeğe yeter anca.» (2).

Elbette, tek başına şiir toplumu değiştiremez. Ama, onu değiştirmeğe çalışan güçlere birşeyler ekliyebilir. Ernst Fischer'in de dediği gibi, «edebiyat devrim yapamaz, fakat bilinçteki değişmeye ve dolayısıyla toplumun değişmesine katgıda bulunabilir.» Örneğin, kimi kişilerin sosyalist eğilime gelmelerinde Nâzım Hikmet'in payı olmuştur. Ayn işekilde Nâmık Kemal, Abdülhak Hâmit, Tevfik Fikret için de ideolojik eylem alanında böyle bilinçlendirici, yüreklendirici bir paydan söz edilebilir. Kaldı ki, burada önemli olan payın niceliği değil, niteliğidir. Unutmıyalım : Toplumları değiştirenler kara çoğunluklar değil, bilinçli ve örgütlü azınlıklardır.

Türkiyenin Adresi'ni konudan uzaklaştıran bir özellik de şiirlerde somut ve belirli bir yer, kişi, olay, süre ve hikâyeye rastlanmamasıdır. Onun için, öteki kitaplarda yapıldığı gibi, şiirlerin konusunu aydınlatmağa uğraşmak hem yersiz, hem de boşunadır.

TEMLER

Gelgelelim, belirgin konuların yokluğuna karşılık, **Türkiye'nin Adresi**'nde bazı temlerin varlığından söz edilebilir. Gerçi bu temler açık ve klâsik bir biçimde işlenmezler, onun için de kolayca kavranmazlar, ama var oldukları da inkâr edilmez. Bunlar, genellikle, kişisel yaşantıların sınırladığı temlerdir : Aşk, ayrılık, yalnızlık, mutsuzluk, vb...

(2) Yeni Dergi, Kasım 1968.

Bu temlerden de çıkarılacağı üzre, şair artık toplumsal gerçeklerle, düşünsel (ideolojik) sorunlarla bağını koparmıştır. Belki bu bağ kafasında ve gönlünde hâlâ yaşamaktadır, fakat mısralarında yansımamakta, şiirsel eyleme dönüşmemektedir.

Eloğlu şiirini toplumsal gerçeklikten ayırmakla kalmaz, kendini de toplumsal çevreden soyutlar. Oysa, bilindiği gibi, insanoğlu yaşadığı toplum ve çağla belirlenir, bağlandığı ulus ve sınıfla bütünlenir, somutluk kazanır. Yazık ki, **Türkiye'nin Adresi** çoğunca bu anlayışa aykırı bir çizgide oluşur.

Bir örnek :

. . . .
Bunlar hep yazda hırka örgüleri
Su donar avucunda bir yalnızın
Bir çürük sicim bir kördüğüm o aşk kangalında
Çıt yok

Kar ışır, ışıtır da

(Çıt)

Yalnızlığı imgesel bir deyişle yansıtmağı amaçlayan bu parçadan bile anlaşılacağı gibi, sözü edilen temler toplumsal boyuttan yoksundurlar. Çoğunca soyut ve kopuk bir biçimde ele alınırlar. Bu yüzden de gereğince anlaşılmaları güçtür. Ancak, mısralarda yer alan kimi sözcüklerden kalkılarak bazı yorumlara gidilebilir. Gelgelelim, bu yorumlar dahi tartışılmağa elverişlidir. Kaldı ki, yoruma destek olan bazı anahtar sözcüklerin bulunmadığı yerlerde bu elverişlilik büsbütün artar.

Eski bir sudan çıktım, derim ondan kamaşık
Hiçe kuluçka yosunlar tozuyor ben silkinip kurudukça
Pul pul dökülüyor iğreti deniz, altı çömçöl
Çölde yol uzuyor, tâ İran'a uzuyor, gitse gider tâ
Pakistan'a da

. . . .

(Çiğ Çiğ)

Sözgelimi, yukardaki parça çeşitli, hatta karşıt yorumlara uğratılabilir, ama bunlardan hiçbirinin şairce amaçlanan içlem olduğu kesinlikle ileri sürülemez. Soralım : Şair ne anlatıyor burda? Hayatını değiştiren (nasıl?), ama bütün didinmelerine karşın yine de mutsuzlukla karşılaşan (niçin?), uzun ve güvensiz bir yolda ilerlemeğe (nereye?) çabalayan bir insanın (kim?)

durumunu mu? Bu, sisle örtülü sorulara «evet» de denilebilir, «hayır» da... Nitekim, merak ederek Eloğlu'na sordum, benimkinden ayrı bir yorumda bulundu :

«Bu şiiri karımdan ayrıldıktan sonra yazdım. 'Eski bir sudan çıktım' sözleri bunu deyimler. 'Derim ondan kamaşık' sözleri ise bundan duyduğum sevinci dillendirir. Tıpkı, birden güneşe çıkınca gözlerin kamaşması gibi. Gerçi, aile hayatının sıkıntılı düzeninden kurtulmuşum, ama şimdi de bekârlığın güçlükleri, yalnızlık ve işsizlik başlamış. Mısralarımda mutlulukla tedirginliğin yanyana yürüyüşü bundan...»

Şüphesiz, Eloğlu'nun söyledikleri doğrudur. Ama, şairin özel hayatını bilmiyen okurun aynı yorumu yapması epey güçtür. Şiirde yeterli ipuçlarını bulamayan okur, ister istemez, ayrı bir yorum yapacaktır. Bir bakıma bu, şiiri değişik yorumlarla zenginleştiren, boyutlarını çoğaltan bir sonuçtur. Gelgelelim, bizi bu sonuca götürmeyen, yorumlanamıyacak ölçüde kapalı, bağlantısız, yapay şiirler için aynı şey söylenemez. Yazık ki, **Türkiye'nin Adresi**'nde değişik yorumlara yatkın, azbuçuk anlaşılır parçaların dışında, böyle yorumlanamıyan, anlaşılamayan kapanık parçalar da görülür :

. . . .
Hep kar'a, karanlığa çatlamış o küs pencereleri
Bu ödünç barınak mı bizcil denize bakan
Sıcacık rafta bir ılık kavanozda üreyen
Süs balıklarına yem tatlısu pireleri
Çıt yok
. . .

(Çıt)

Belki anlamsız değildir, şaire göre bir anlamı vardır bu parçanın, ama okurların ondan kesin bir anlam çıkarmaları oldukça zordur.

BİÇİM

Şiirlerinin içeriğini belirtmek için verilen örneklerin de gösterdiği üzre, **Türkiye'nin Adresi**'yle Eloğlu garipçilerden iyice ayrılır, kendine göre bir yol tutar.

Bu yolun belli başlı belirtileri şunlardır:

Horozdan Korkan Oğlan'ın çözümlenmesi sırasında da belirtilmişti: Eloğlu —garipçiler gibi— «halkın dilini, zevkini bulmak» eğilimini gitgide bırakır. Gerçi halk deyimlerini kullanmaktan —hem de çok iyi kullanmaktan— geri kalmaz, ama konuşma dilinin tadını çıkarmak için eskisi kadar çaba da göstermez. Bunun yerine, çokluk, kendine özgü bir dil yaratmağa uğraşır: Kullanılagelen sözcüklerle yetinmez, yeni sözcükler türetir. Örneğin: Bizcil, çilçili, göğümsü, düncül, atıntı, kıpkırmızık, yokevren, epela, tımtıkız, basbalık, durgu, dizboğumu, çömçöl, evceklik, küskü, yaymayasıl, upuzamak, oturasılık, pırım pırım, savsak, yoğrum, tütüm, uzanımlık, semirik, örtünük, çayırlamak, gökleşmek, sulaşmak vb...

Genellikle dilin kuralları çiğnenmeden yapılan bu türetmeler çoğunlukla anlatımın pekişmesine, yenileşmesine yardım ederler.

Eloğlu yalnızca sözcüklerin türetiminde değil, diziminde de olağanlaşmışın dışına çıkmak ister. Bu istek daha çok iki türde belirir:

1. Tamlamalar :

Birbiriyle az ilgili yahut ilgisiz sözcükler yan yana getirilir. Böylece, klişeleşmiş tamlamalar aşılmağa çalışılır: Alışılmadık isim ve sıfat tamlamaları, imge düzenleri kurmağa gidilir.

Bu gidiş, bazan anlatımın yararına olur: İçeriğin daha kuvvetle ortaya konulmasına, deyişin yıpranmış kalıplardan kurtularak tazeleşmesine yol açar. Sözgelimi, aşağıdaki çarpıcı tamlamalar buna birer örnek sayılabilir:

Başı omuzuna yaslı bir çirkef gök (S. 10)
İşte çeliklenmiş ıtırın, camgüzelinin ilk pabucu bu, (S. 12)
Türkümsü yüzünde gözleri epeladan (S. 13)
Pul pul dökülüyor iğreti deniz, altı çömçöl (S. 18)
Tırtıllı bir mavide beliriyorlar onlarla pekişiğiz (S. 20)
Ve küt diye iniyor göz kepengi, yani kuzguncuk (S. 21)
Gırla nisan, gırla rakı, gırla sen (S. 25)
Hırpani bir gökyüzü (S. 32)
İtin sırnaşık gölgesi poturuna vuruyor (S. 36)

Ne var ki bu gidiş, bazan, hatta çoğu zaman anlatımın zararına olur: İçeriği örter, gereğince sezilip duyulmasını köstekler. Daha da kötüsü, içeriği desteklemeyen, tersine, ilgiyi başka bir yöne çeken tuhaf bir tamlamanın araya girmesi şiirin gerilimini, okur üzerinde yoğunlaşan etkisini yaralar. Şu parçada olduğu gibi:

> Der miyim ki bende de azıcık tuzla sirke var çiğ çiğ hindibalarınıza
> Çöker dağarcığındaki gözlerin bir müslüman sakal boyu günleri (S. 19)

Herne kadar şair, ırak çağrışımların okurda uyandıracağı yadırgamayı yer yer halk deyimleri ve retorik öğeleriyle dengelemeğe çalışırsa da bu, şiirlerin kavranmasını kolaylaştırmaz. Öte yandan, yukardaki parçada görüldüğü üzre, mısraların zaman zaman birbirine kenetlenmeyişi ve aralarındaki bağlantının bir çırpıda çözülemeyişi de bu kavramayı köstekler.

2. Sözdizimi :

Sözcüklerin dizilişi gibi konumu da arasıra bozulur. Bunun için, kimi tümcelerde fiil kullanılmaz, bir tümce bitmeden bir başkası başlar; tümceler ya yarım bırakılır ya da birbirine bağlanmaz; sözcüklerin tümce içindeki olağan sırası değiştirilir.

Dilin yapısını zorlayan bu değiştirimler (déformation) kimi kez deyişi güçlendirir, ama çoğu kez de zayıflatır. Ayrıca, yer yer anlamın çarpılmasına ve mısraların zor anlaşılmasına yol açar. Aşağıdaki parça buna örnektir:

> ...
> O hür döngüsünde hiç kılı kıpırdamadan
> Bizim boyna sıkıştırdığımızı gevşetir semirikler
> Yani hırsızlama bir cin çolak ak tiftiğimizi diden
> Yanısıra böbürü çaprazlığın ve ikircikli seviler
> ...
>
> **(Türkiye'nin Adresi)**

Dili böyle zorlaması şairi biraz İkinci Yeni'ye yaklaştırır. Üstelik tarihle, gelenekle, çevreyle bağların kesilmesi ve anlatımın soyuta kaçması bu yaklaşmayı destekler. Öyleyken, Eloğlu'nu İkinci Yeniler arasına sokmak yanlış olur. Gerçi İkinci Yeni'den bazı etkiler aldığı söylenebilir. Ama onları kişisel bir

biçimde kullandığı ve akım olarak İkinci Yeni'yi tutmadığı da inkâr edilemez. Nitekim, benim bu konudaki bir sorumu şöyle cevaplandırmıştır:

«... İkinci Yeni deyimini hep yadırgadım. Zaten İlhan Berk'ten başka da kimse benimsemedi bu deyimi. (...) İlkesiz bir akım İkinci Yeni. Ne ki benim şiirim öncelikle içlem, öz olarak hep bir ilkesi, düzeni olan bir şiirdir.» (3).

Ayrıca, İkinci Yeni'nin çokluk içeriği geriye iten bir biçimciliğe kayışına da karşı çıkar. Eloğlu, hayatına bağlı, özden yana bir şiiri savunur:

«... Bence iki tür şiir var. Biri yaşantıya, kaynaklara ve gündeş sorunlara eğilik şiir; biri de, bir laboratuar çalışmasını andıran sentetik diyebileceğimiz şiir. Oysa, benim özendiğim şiir mutlak bir anlam, bir öz taşıyan, biçimini, sesini o içeriğe adayan bir türdür. (4).

Gerçekten de, ne denli kapanık ve çapraşık görünürlerse görünsünler, **Türkiye'nin Adresi**'ndeki şiirler alttan alta şairin o günlerdeki üzgün, tedirgin ve bungun kişisel yaşantısına bağlanırlar. Ne var ki, Eloğlu eskiden —delikanlılık günlerinde— yoksunluklarını, zayıflıklarını apaçık sergilemekten sakınmazdı. Şimdiyse dert yanmaktan kaçınıyor. Belki de sızlanmak ağırına gidiyor. Doğrusu, bunaltılarını ve yenilgilerini belirtmekten geri durmuyor, ama bunu çoğun «kapalı ve dolaylı» bir biçimde yapıyor. Katı ve dobra bir dille konuşmaktansa, çoğun, imgelerle yahut simgelerle konuşmağı yeğ tutuyor.

DEĞİŞİK İMGELER

Bundan olacak, **Horozdan Korkan Oğlan**'da filizlenen «imge kullanma» eğilimi **Türkiye'nin Adresi**'nde iyice serpilir. Giderek, şairin Birinci Yeni'yle olan ilintisi büsbütün gevşer. Hatta, çoğu zaman garipçilere karşıt bir niteliğe kavuşur. Gerçi, alışılmadık imgelere baş vurulması, belirli bir ölçüde, şiirleri İkinci Yeni'ye yaklaştırır, ama bunun bir «amaç» değil genellikle özü besleyen bir «araç» olarak sürdürülmesi de ondan uzaklaştırır.

(3, 4) Asım Bezirci/Metin Eloğlu — Ayşemayşe Üstüne Konuşma, Yeni Dergi, Kasım 1968.

SONUÇ

Türkiye'nin Adresi Eloğlu'nun evriminde yeni bir konaktır. Çünkü, bu eserinde eski şiir anlayışından iyice kopmuş ve Birinci Yeni'yle ilişkilerini adamakıllı kesmiştir: Halk diline, halk zevkine yaslanmaktan vaz geçmiştir; gerektikçe imgelere, simgelere ve edebî sanatlara baş vurmuştur; açıklık ve yalınlıktan uzaklaşmış, dolaylı ve kapalı anlatıma yönelmiştir, alışılmışın dışına çıkmak amacıyla dili ve deyişi zorlamıştır.

Türkiye'nin Adresi yeni bir aşamanın ürünü olduğu kadar, şairin bunalımlı, sarsıntılı bir döneminin de ürünüdür. Şiirlerdeki o karamsarlık ve şaşırmışlık ile denemelere özgü o oturmamışlık da bundan ileri gelse gerektir.

«AYŞEMAYŞE»

Eloğlu 1964'ten sonra yazdığı şiirleri Yeditepe (1950-69), Dost (1957-68), Dönem (1964-65), Papirüs (1966-69), May (1968), Soyut (1968), Türk Dili (1968-71), Güney (1969-71) dergileri ile Yeni Gazete'de (1970), Ulus (1970) ve Cumhuriyet'te (1970) yayımlar. Bunlardan yaptığı bir seçmeyi **Ayşemayşe**'de toplar.

Ayşemayşe Eloğlu'nun altıncı ve son eseri (1). **Türkiye'nin Adresi** gibi o da az yankı yapmış basında. Ancak iki eleştiriye konu olmuş. Bunlardan biri Can Aksın'ın, öbürü Güven Turan'ın. İkisi de kıyasıya yermişler kitabı.

İÇERİK

Ayşemayşe birçok yanlarıyla **Türkiye'nin Adresi** çizgisini sürdürür. Daha doğrusu, o çizgiyi geliştirip tamamlar. Bundan dolayı, onu uzun uzadıya çözümlemek gereksiz. Aynı özelliklerin

(1) Metin Eloğlu — Ayşemayşe, Yay Yayınları, 1968.

dökümünü tekrar çıkarmaktansa, temel noktalara değinmek herhalde daha uygun olacak.

Türkiyenin Adresi'nde olduğu gibi **Ayşemayşe**'de de belirli bir olaya yaslanan, belirli bir yer ve sürece göre işlenen bir konu, bir hikâye görülmez. Ayrıca, toplumsal gerçekler ya da sorunlarla ilgili ürünlere, mizahla örülmüş taşlamalara da rastlanmaz. Buna karşılık, yine bireysel yönlü bazı temlerden söz açılabilir: Aşk, bunaltı, tabiat, çocuk sevgisi...

Bunlardan aşk temi ağır basar kitapta. Gerçi aşk Eloğlu'nun ötedenberi üzerinde durduğu temlerdendir. Ama öbür kitaplarında çoğun başka temlerle birlikte ele alınırdı. Burada ise bağımsız olarak ele alınmakta ve kitabın en önemli, en yaygın temi olarak görünmektedir.

Eloğlu için aşk «mavi köşeli soyut bir resimde kıpkırmızı bir köşecik»tir. «Elle tutulurcasına somut» ve vazgeçilmez bir duygudur. Aşksızlık, nerdeyse ölümle birdir: Ölünür, ama onsuz edilemez:

> ...
> Sabaha varamam ben, içimi doğraya doğraya
> Ölürüm de emmem sevisizliği
>
> **(Pas)**

Gelgelelim, bunca istenen aşk kolay bir iş değildir. Kişi hayatta en çetin engelleri aşabilir, en büyük güçlükleri yenebilir, ama aşk sorununu kolaylıkla çözemez:

> Camı kırmak çok kolay
> Göğü hep göğertmek
> Unu hiç acıtmamak
> Çölü tez çimlemek
> Er'i dişilemek
> Piçi babalamak
> Sonu ilklemek hemen
>
> Zor olanı sen
>
> **(Buzlucam)**

Nice güç de olsa aşk insanı kuvvetlendirir. Bütünler, yalnızlıktan kurtarır. Nitekim, aşk sona erince, kişi boşalır, enikonu küçülür:

...
Sevi bitti miydi seyrekleşiyorum
...

(Umut)

Öte yandan, sevgili de —şaire göre— bir güç kaynağıdır. İnsan sevgilisini görünce sevinir, canlanır, kuvvetlenir:

Büyür elbet kirpiklenir sen güzele baka baka
Ben çocuğun aşılanmaz haylı yaban gözleri

(Avlak)

Sevgi gibi sevgili de «yaşama»nın ölçütüdür sanki, şair onlarla kendini bulmakta, yaşadığının bilincine ermektedir:

...
İlle seni övdüm seni bildim seni sevdim yaşadım
Yani bir gidişat ki pırnakıl bencesine
...

(Ayşemayşe)

Bütün bu parçaların ve kısa yorumların da gösterdiği üzre, **Ayşemayşe**'de aşk salt «kişisel» bir yaşantı olarak ele alınır. Düşünsel ve çevresel yaşantılardan, sorunlardan genellikle soyutlanır. Oysa, Eloğlu'nun önceki eserlerinde aşk temi, barış, özgürlük, kardeşlik gibi ideolojik temlerle ya da toplumsal gerçeklerle, insancıl özlemlerle yan yana, hatta iç içe sergilenirdi. Sözgelimi, dergilerde kalmış olan «Yavuklu» şiiri bunun bir örneğidir:

Sen neydin ki böyle öpüp başıma koydum?
Kış kıyamet içinde güpegündüz sen neydin?
Sevdiğimdin elbet,
Barıştın,
Hürriyettin,
Şiirdin.

Bu örneğe bakınca, **Ayşemayşe**, şairin evrim sürecinde toplumsallıktan bireyselliğe doğru gidişin bir kanıtı sayılabilir. Nitekim Eloğlu'na göre, «halkın hali de, toplumun yaraları da —hele bizim gibi geri kalmış bir toplumda— öncelikle bambaşka kurumları, birlikleri; daha doğrusu, halkla yüzyüze sorumluları ilgilendirecek sorunlardır.» (2) Bunları şiirle çözme-

(2) Asım Bezirci/Metin Eloğlu — Ayşemayşe Üstüne Konuşma, Yeni Dergi, Kasım 1968.

ğe ya da yansıtmağa uğraşmak etkisiz ve sonuçsuz bir uğraşmadır.

Elbette, devrimcilik ve ülkücülük açısından Eloğlu'nun bu görüşü yanlış. Ama onu çürütmek için bilinen düşünceleri tekrarlamak da gereksiz. Herhalde bu konuda Eloğluna verilecek en güzel cevap, onun, vaktiyle aynı görüşü savunan şairler üstüne yazdığı şu güzel taşlamadır :

Hürriyete mürriyete boş ver, ha?
Geçim derdine boş ver,
Eşitliğe falan pek kulak asma,
Barış yoksunluğuna omuz silk,
İnsan haklarına dudak bük,
Hiçbiri olmasın da bunların,
Aşk olsun, ha?

Aşkolsun!

(Aşkolsun)

BİÇİM

Daha önce de belirtilmişti: **Ayşemayşe,** genel çizgileriyle, **Türkiye'nin Adresi**'ni sürdürür. İki eser arasında, içerikçe olduğu kadar biçimce de bir sürü ortak yan görülür. Ne var ki, bunlara bakarak, eserlerin aynı niteliği taşıdıklarını ileri sürmek yanlış olur. Çünkü, göze batan ortaklıklara karşın ayrılıklara da rastlanır. Bunların başında, **Ayşemayşe**'nin biçimce daha yetkin ve anlaşılır bir düzeyde oluşu gelir.

Gerçekten de **Ayşemayşe** dil ve deyişçe olduğu kadar yapı ve kuruluşça da belirli bir gelişmeye tanıklık eder. Doğrusu, **Türkiye'nin Adresi**'ndeki gibi dil ve anlatım yine zorlanır, yerleşik biçimler yine aşılmağa çalışılır. Örneğin, yine sık sık yeni sözcüzler türetilir yahut az bilinen sözcükler kullanılır: «Pırnakıl, yeltenik, pırna, kefeki, kilermeni, fışkın, sakırga, ekşimik, aylandız, çağanoz, kuşmaz, üflentilik, utkun, yıprak, tirfillemek, sevdiğimceler...»

Eloğlu'nun «kendine özgü bir dil yöntemi tutturmak» ve Türkçenin «gelişmesi için tüm olasılıkları denemek» çabasını yansıtan bu sözcüklerin yanı sıra yine alışılmadık isim ve sı-

fat tamlamaları kurulur. Yine sözdiziminde birtakım değiştirimlere gidilir. Yine olağandışı imgelere baş vurulur. Fakat, bütün bu zorlamalara karşın, **Türkiyenin Adresi**'ni yaralayan kusurlardan çoğu ortadan kalkar. Çünkü, eskisine oranla, zorlamalar ölçülü ve yararlı bir kimlik kazanır. Nitekim, şiirlerin deneyiş ve geçiş dönemine özgü o aşırılık ve oturmamışlıktan çoğunlukla sıyrıldığı görülür. Gerçi «Maviş, Pırna, Ayşemayşe, Kurak, Sakırga, Kulunç, Belgevşekliğinden Homeros'a» başlıklı şiirlerde yine anlatımı çarpıklaştırıcı ve kavrayışı çetinleştirici özellikler eksik değildir, ama böylesi ürünler hem azınlıktadır, hem de birinci kitaba oranla azçok törpülenmiştir.

SONUÇ

Ayşemayşe birçok bakımdan **Türkiye'nin Adresi**'ni sürdürmekle birlikte, ona göre, taşkınlıkları oldukça durulmuş ve aşırılıkları yumuşamış bir eserdir. Kimi örneklerin eski kusurları yaşatmasına yahut biraz düzeltmesine karşılık, çoğu şiirlerin bunlardan kurtulduğu, hatta bazılarının daha olgun bir düzeye eriştiği söylenebilir. Çünkü, Eloğlu yerinde saymayan, kendini yenileyip geliştirmeğe, ayrık bir kişilik kurmağa uğraşan bir şairdir.

Ayşemayşe bu uğraşmanın belirgin bir örneğidir.

SONSÖZ

Buraya değin Eloğlu'nun eserlerini teker teker gözden geçirdim. Herbirinin ana özelliklerini «sonuç» bölümlerinde belirttim. Ayrıca, şairin hayatını, edebiyatımızdaki yerini, Garip ve İkinci Yeni akımlarıyla ilişkisini de açıkladım. Onun için, genel planda da olsa, burada yeni bir sonuçlama ya da özetleme yapmağı gereksiz buluyorum. Ancak, incelememin verilerine dayanarak, Eloğlunun edebî kişiliğine kısaca değinmeği yararlı görüyorum.

Eloğlu şair, hikâyeci, ressam ve eleştirmen olarak birkaç yeteneği birden bağrında toplayan bir sanatçıdır. Derin bir duyarlıkla keskin bir zekâyı birleştiren orijinal bir kişiliği vardır. Bu kişiliği titizlikle yaşatır. Gerçi hiç bir akıma öncülük etmemiştir, ama etkilendiği her akım içinde kişiliğini sürdürmesini bilmiştir. Örneğin, hem Garip akımına bağlanmış, hem de bağımsızlığını korumuştur: Garipçilerin ilkelerini kendine göre uygulamağı, hatta onlara katgıda bulunmağı başarmıştır. İkinci Yenilerden etkilendiği halde, onlara benzemeyişi de bundan olsa gerektir.

Ödünsüzlük, kişiliğe düşkünlük yalnızca yaşayışında değil, şiirlerinde de görülür. Sözgelimi, nerdeyse, dil içinde ayrı bir dil kurar: Kendine özgü bir sözlük yaratmağa yönelmekle kalmaz, bilinen sözcüklerin kullanımında da kendine özgü bir yol tutmağa uğraşır. İşin önemli yanı, bu uğraşmayı genellikle dilin kurallarını çiğnemeden, Türkçenin tadını çıkararak —daha doğrusu, artırarak— gerçekleştirir.

Öyleyken, kişiliğine bunca bağlılık Eloğlu'nu garipliğe, yapmacıklığa götürmez. Neden derseniz, doğallığı ve gerçekliği sever. Kuruntu ve yapıntıdan hoşlanmaz. Ne olursa olsun, hayata ve tabiata bağlı kalmak ister. Bu istek, kişilik özeniyle birleşerek, ona özgül (authentique) bir kimlik kazandırır. Öyle ki, şiirinin en soyut, en biçimsel sanılan parçalarında bile, alttan alta bir yaşantıya —hiç olmazsa, kendi yaşantısına— yaslanma eğilimi sezilir.

Eloğlu kişiliğinin özgürce oluşumunu, doğal gelişimini kısıtlayan, engelleyen her şeye kızar: Geleneklere, törelere, yasalara, kurallara, kalıplara.. Ve onları doğurup besleyen bozuk düzene..

Sanıyorum ki Eloğlu'nu çoğun bir başkaldırıcı, bir eleştirici, bir yenilikçi olmağa götüren de bu uzlaşmaz öfkedir. Öyle zorlu bir öfkedir ki bu, taşkınlaştığı zaman, mizahı alaya, eleştiriyi taşlamaya, başkaldırıyı saldırıya, yeniliği şaşırtıcılığa dönüştürü verir. Kimi şiirlerde en alışılmadık, en yıkıcı, en ayıp deyişlerin kullanılmasına, hatta gerekirse, argo ve sövgüye baş vurulmasına bile yol açar.

Öte yandan, ayrık bir kişiliği sürdürme tutkusu, eskimişe ve kalıplaşmışa duyduğu tiksintiyle birleşince, Eloğlu'nu durmadan geliştirmeğe, yenileştirmeğe iter. Garipçilerden koparak yeni bir aşamaya ulaşmak için gösterdiği aşırı çabayı yerenlere verdiği cevap, bu bakımdan, çok düşündürücüdür:

«Onları hep aynı mahallenin aynı kahvehanesinde aynı nargileyi tokurdatan tiryakilere benzetiyorum.»

Eloğlu hiçbir zaman böyle bir tiryaki olmadı.

METİN ELOĞLU İÇİN YAZILANLAR

I. ESERERİYLE İLGİLİ YAZILAR

Düdüklü Tencere :

Oktay Akbal - Metin Eloğlu, Düdüklü Tencere, Vatan, 13.1.1952
Tahir Alangu - Düdüklü Tencere, Vatan, 1962
Nurullah Ataç - İki Şair, Ulus, 29.12.1951
Asım Bezirci - Düdüklü Tencere, Soyut, Eylül 1965
Tarık Buğra - Düdüklü Tencere, Milliyet, 25.1.1952
Asaf Halet Çelebi - Düdüklü Tencere, Türk Sanatı, Kasım 1954
Avni Dökmeci - Düdüklü Tencere, Kaynak, 15.1.1952
Fethi Giray - Düdüklü Tencere, Pazar Postası, 30.12.1951
İlhan İleri - Düdüklü Tencere, Kervan, 1.12.1952
Muhtar Sadi Korat - Dikkat, Hisar, Ekim 1952
Muhtar Körükçü - Düdüklü Tencere, Varlık, 1.4.1952
Behçet Necatigil - Düdüklü Tencere, Yeditepe, 1.1.1952
Sabih Şendil - Düdüklü Tencere, Trakya Sesi, 25.1.1952
Nejat Ulakel - Düdüklü Tencere, Küçük Dergi, 1.4.1952

Odun :

Asım Bezirci - Sultan Palamut İle Odun, Soyut, Kasım 1965
Tarık Dursun - Odun, Yeni İstanbul, 1.7.1959
Tarık Dursun - Metin Eloğlu, Yeni İstanbul, 28.5.1959
Ahmet Köksal - Odun'un Getirdiği, Vatan, 4.8.1959
Adli Moran - Odun, Tercüman, 24.9.1959
Yavuz Örten - Odun, Yelken, 1.8.1959
Oğuz Tansel - Yeni Eserler: Odun, Yeni Meram, 13.6.1959
Sezer Tansuğ - Metin Eloğlu ve Odun, Yeditepe, 16.6.1959
Oğuz Tansel - Odun, Dost. 1.9.1959
Berin Taşan - Merhaba Metin, Yelken, 1.3.1960

Horozdan Korkan Oğlan :

Asım Bezirci - Horozdan Korkan Oğlan, Soyut, Aralık 1965
Arif Damar - Metin Eloğlu Hasanlı Eşik'te, Pazar Postası, 12.7.1959
Yılmaz Gruda - Horozdan Korkan Oğlan, Tanin Gazetesi, 30.5.1961
Erdal Öz - Horozdan Korkan Oğlan, Türk Dili, 1.5.1961
Mehmet Seyda - Horozdan Korkan Oğlan, Forum dergisi, 1.3.1961
Sezer Tansuğ - Horozdan Korkan Oğlan, De dergisi, Mart 1961

Türkiye'nin Adresi :

A. Behlül - Türkiye'nin Adresi, Çağrı, Kasım 1965
Küven Turan - Türkiye'nin Adresi, Devinim, Ekim 1965
Oğuz Tansel - Türkiye'nin Adresi, Yön, 16.7.1965

Ayşemayşe :

Can Aksın - Metin Eloğlu ve Ayşemayşe, May, 18.3.1969
Rauf Mutluay - 1968'de Şiirimiz, Varlık Yıllığı 1969, S. 34-35
Güven Turan - Ayşemayşe, Yordam, Mart - Nisan 1969

Bektaşi Dedikleri :

Hasan Pulur - Bektaşi Dediğin Bir Büyük Âdem, Milliyet, 21.12.1970
Halim Uğurlu - Bektaşi Dedikleri, Güney, Şubat 1971
Hilmi Yavuz - Bektaşi Dedikleri, Cumhuriyet, 11.3.1970
(...) - Bektaşinin Dedikleri, Hayat - Ayna, 1.3.1971

II. ELOĞLU'YLA İLGİLİ AYRI YAZILAR

Ayhan Can - Ayın Dergileri, Yelken, Nisan 1968
Celâl Çumralı - Şiirimizde İyimserlik, Dost, Mart 1961
Konur Ertop - Metin Eloğlu, Varlık, 1.3.1965
Memet Fuat - Dedikodu, Yeditepe, 1.4.1955
Memet Fuat - Başarısızlıktan Yana, Varlık, 1.2.1961
Doğan Hızlan - Metin Eloğlu, Papirüs, Kasım 1966
Ş. K. - Eloğlu'nun Şiiri, Yelken, Temmuz 1959
Refik Halit Karay - Şiir, Yeni İstanbul, 1956
Minnetoğlu - Fantiri Fitton, Hergün, 29.12.1952
Emin Özdemir - Beğenmemezliğe Dair, Pazar Postası, 3.2.1952
Veysel Öngören - Zor Geçit, Dost, Ağustos 1961
Orhan Peker - Bizim Eloğlu, Yeditepe, 15.6.1959
Turgut Uyar - Bir Şiirden, Yeni Dergi, Eylül 1969
Ümit Yaşar - Ozanlarımızı Tanıyalım, Akbaba, 17.7.1963
Ümit Yaşar - İşte Metin Eloğlu, Papağan, 26.3.1968
Ümit Yaşar - Nur Eloğlu'nun Gözüyle Metin Eloğlu, Güney, Mayıs 1970
(...) Şiirin Geleceği, Akis, 25.12.1961
(...) Batı Berlin'de Yedi Türk Şairinin Şiirleri Yayımlandı, Milliyet 1969
(...) Türk Şiiri Almanyada, Cumhuriyet, 25.8.1970

III. ELOĞLU İLE KONUŞMALAR

Fahir Aksoy - Metin Eloğlu İle Şiir Üstüne Konuşma, Vatan 26.5.1959
Fahir Aksoy - İkinci Yeni Ve Eleştirmeciler, Yeditepe, 16.1.1960
Fahir Aksoy - Metin Eloğlu İle Bir Konuşma, Öncü Gazetesi, 5.2.1961
Asım Bezirci - Ayşemayşe Üstüne Konuşma, Yeni Dergi, Kasım 1968
Edip Cansever - Metin Eloğlu İle, Güney, Mayıs 1970
Muzaffer Erdost - Metin Eloğlu'nun Konuşması, Pazar Postası, 29.4.1956
Necmi Onur - Ünlü Yazarlarımız Nasıl Çalışıyor/Metin Eloğlu, Yeni Gazete, 22.2.1971

O. K. - Metin Eloğlu İle Röportaj, Yeni Konya Gazetesi, 12.11.1958
Halil Uysal - «Bektaşi Dedikleri Üstüne» Metin Eloğlu Ve Oğuz Tansel'le Konuşma, Ulus, 1.3.1971/9.3.1971
Etem Yazgan - Eloğlu İle Yazgan, Maya, Nisan 1960
(...) - Metin Eloğlu İle Konuşma, Yeditepe, 15.6.1952
(...) - Metin Eloğlu Diyor ki, Yeni Hareket, 2.6.1952
(...) - Sanatçılar Arasında, Eloğlu, Pazar Postası, 19.7.1959
(...) - Metin Eloğlu Diyor ki, Yelken, Temmuz 1959
(...) - Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma, Dost, Ocak 1961
(...) - Metin Eloğlu Dedi ki, A, 15.3.1956
(...) - Metin Eloğlu'yla Bir Konuşma, Ulus, 10.6.1970
(...) - Metin Eloğlu'ya Sorduk, Yeni Gazete, 18.8.1970
(...) - Yeditepe'nin Yeni Soruşturması, 30.3.1970

IV. ELOĞLU'DAN SÖZ AÇAN KİTAPLAR VE ANTOLOJİLER

Nurullah Ataç - Diyelim, 1954, S. 84-86
Sabahattin Batur - Yeni Şiirimiz, 1965, S. 215-219
İlhan Berk - Aşk Elçisi, 1965, S. 229-230
Şahinkaya Dil - Çağdaş Türk Şiiri, 1961, S. 114-118
Mehmet Doğan/Turgay Gönenç - İkinci Yeni Antolojisi, Papirüs, Kasım 1969, S. 68-72, 156
Baha Dürder - Şairler, Edipler, Muharrirler, 1970, S. 140
Ahmet Kabaklı - Türk Edebiyatı III, 1969, S. 569
Hüseyin Karahan - Şiirimizin Cumhuriyeti II, 1958, S. 233-236
Rauf Mutluay - 100 Soruda Türk Edebiyatı, 1969, s. 170
Behçet Necatigil - Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, 1970, S. 115-116
Türk Şiir Antolojisi III, Biyoğrafi: Ü. Tekinalp, 1956, S. 55-61
Ümit Yaşar - Kendi Seçtikleri, 1970, S. 353-362

SEÇMELER

Antoloji

DÜDÜKLÜ TENCERE

DÜDÜKLÜ TENCERE

Pazarları daha gündüzden,
Ahçıbaşı, aklını başına devşir;
Börekler kızaracak nar gibi;
Kıymalı, ıspanaklı, peynirli...
Sonbahar yağmuru oluklarda,
Çüşbalığı haşlanacak!

Meselâ zamkinülzarefe yemeğinin
Akşama yetişmesi lâzım, başın darda.
Al eline şu nesneyi,
Dibini bir güzel yağla,
Sovanını da doğra,düt! desin;
Bir tutam tuz, biraz kimyon;
Şıpın işi pişiverir.
Baksanıza göbek atıyor;
Beylere selâm, hanımlara selâm!
Çengi misin be gâvur icadı,
Düdüklü tencere misin?

ÖMÜR TÖRPÜSÜ

Yaşamak istiyorum
Yaşamak istiyorsun
Yaşamak istiyor

Böyle şiir olmaz, diyeceksin; biliyorum.
Ama böyle dünya olur mu?
Böyle barış olur mu?
Böyle hürriyet olur mu?
Böyle kardeşlik olur mu?
Biliyorum ki; katlanıver, diyeceksin;
Ama böyle de yaşamak olur mu!

İŞ GÜÇ SAHİPLERİ

Ben uyandım,
İlyas'ı dürttüm, o da uyandı;
Bizim sesimize Sahavet hanım da uyandı;
Elimizi yüzümüzü yıkadık,
Sabah çişimizi ettik,
Giyindik;
Doğru işe...

Dostum İlyas'la beraber
Saat 12 ye kadar çalıştık,
Bir saat dinlendik,
Sonra 6 ya kadar yine çalıştık;
Sahavet hanım bilmiyoruz ne yaptı..

Akşam oldu, sular karardı;
Ben 260 kuruş aldım
İlyas da o kadar;
Sahavet hanım 35 lira aldı..

AÇ KARNINA SAKİZ

Beşiktaş'ta Kürt Bekir'in kahvesi,
Gözönünde helâlinden bir deniz;
Aylardan temmuz, ağustosla haziranın arası,
Biraz ötede hayal şehir, Anadolu yakası;
Günlerden ya cuma, ya cumartesi..
Gözleri kararark, midesi öterekten
Şair Şükrü Bey şiir yazıyor..
Şiirin ismi ne, tahmin edin bakalım?

'İnce ruhumun esrarengiz nâlesi..'
İlkten gözleri şöyle uzaklara dalıyor;
Rengârenk bulutlar evlere şenlik,
Ufkun güzelliği güneşin battığı yerde..
Köylü'den bir nefes alır almaz,
Genzi yanıyor.

Geniz yanadursun,
Şükrü Bey bu şiiri mutlaka yazacak!
Vallahi de yazacak, billâhi de yazacak;
Hassas insanlarına gözyaşına bakmak yok!
Diyecek ki bir pundunu kollayıp:

Anamdan şâir doğdum, sonradan oldum sanma;
Ey gafil okuyucu, genç şâirlere kanma..
Istırabın meyvası mısralarım acıdır,
Kafiyelerdeki ilhâm aşkımın kırbacıdır.

Kalemi tükürükleyip saldırıyor kâğıda :

İlâhi duygularla süslü ilhâm perisi;
Gelsin şiir dehâmın gelsin öteberisi..

İçinde cinas olsun, teşbih, istiare olsun,
Yürekler acısı bir şiiriyet;
Barışla ne işim var, neme lâzım hürriyet..
Veremle, intiharla bitsin sonu;
Ucunda on papel var, boru mu bu!

İki ekmekle dünyada doymayız, diyordu;
Ben köroğlunu bilmez miyim..
Özçelik de doymaz, yaradılıştan obur.
250 gıram pastırmayı nasıl yemiştik geçen akşam;
Üstüne iki tane de yumurta kırmıştık;
Bir baş sovan, birbuçuk ramazan pidesi
Komşuların verdiği bir tabak tepeleme irmik helvası...

Melâl sevdazedeye lûtuftur sanıyorum,
Ey sâki bana mey sun, için için yanıyorum..

Yaradana sığınıp bir beyit daha yazdı,
Ama ben burada tekrarlamaya utanıyorum.
O esnada kalemin ucu bitti,
Garsonun çakısını isteyip dikkatle yonttu:

Mehtâplı gecelerde ruhum hasretle inler
Bu ilâhî nağmeyi taşısın yelkenliler..

Tam aşkın ölmezliğinden bahsedecekken,
Kötü bir ihtimal içinde yer etmez mi!
Hadi bu harika şiir bitti diyelim,
İzzet bey sözünde durur muydu ki?
Yani on lirayı verip bu şiiri alır mıydı?
Birden ateş gibi bir beyit geldi aklına:

Gözlerinin yeşili sanki denizin dibi,
O bembeyaz kolların sırçadan saray gibi..

Tam üç aydır yıkanmadı, diyordu:
Hangimiz yıkandık zaten, hani hamam parası?
Özçelik'de bit bile çıkmış, dün geri çevirdiler okuldan;
Üç aylıklara daha yirmi gün var;
Amasya'nın telgırafı: Baldız hanım geliyor,
İki çocuğuyla başlarına yıkılmak üzre;
Elektriğin, bekçi aylığının eli kulağında zaten;
Şükrü'yü bugünlere mi doğurdun,
Ah anam, garip anam!
Yaratıcı meleke kendini gösteriverdi:

Gelsin bülbülü şeydâ, boşalsın peymâneler,
Ruhumun derûnunda esrarengiz nâleler..

Zehir içip geberse.. şerefine yediremiyor;
Evi barkı terketmek erkekliğin şanından mı?
Bütün bunlar sanki yetmezmiş gibi,
Bu sabah da kubur patladı.

Hazan akşamlarında inleyen bir garip ney;
Ardından kahkahalar, Tanrım, bu ne biçim şey?

Anlaşıldı, bu gece evcek açız.
Bakkalın önünden bile geçemem,
Kasaba rastlasam belki de dövüşeceğiz..
İyisi mi, sen buradan usulcacık kırarsın,
Yüz dirhem ekmek alıp sinersin bir kuytuya;
Ötekiler de ne halleri varsa görsünler,
Sana güvenip de gelmediler ya dünyaya!

Tam arka kapıdan sıvışacakken,
Garson, ensesinde bitiverdi:
Önce şu hesabı görelim Şükrü Bey;
Az şekerli kahveyi höpürdete höpürdete içersin,
Oğlum Remzi, çakın var mı?
Oğlum Remzi, şu radyoyu açıver!.
Gel Remzi, git Remzi...
Sonra da tüyersin ha?
Hıyarağa!

Çıkarıp, son onluğu da garsona verdi.

GARİP KUŞUN YUVASI

Bu evden içeri biyol girene
Oh çekmek yasak,
Sofrasında tuz, lâmbasında gaz yasak!
Öyle bir evdir ki bu,
Hayale yakın, akla uzak;
Delibozuk kapıları
Toz bürüdü salkımsaçak;
Daha açık konuşalım:
Bizim evin merdiveni,
Bilemedin üç basamak.

Oturmuş kös dinleriz,
Kimimiz ârif, kimimiz ahmak;
Bir babamız vardı katı yürekli,
Ektiğini biçemeden
Gürledi gitti.

Gazhane yollarından toplayıp
Kömür koydum mangala;
Şubat sonlarında bir kış gecesi;
Oy dingala dingala..
Yalın ayak, başı kabak
Anamız geldi;
Eğildik, eteğini öptük:
Yolculuk iyi geçti mi, ana?
Harem - Salacak arasında
Denize düştüm;
Balıklar yanıma üşüştü.
Bir mavilik bir mavilik,
Bakınca kendimden geçtim.
Bu koku ne acaba?
Mangalda çarıklar pişti.
Sofraya çöktük, delik sahan delik sahan içinde;
Amanın Allah;
Üç yudum aldım,
Tükendi şişe;
Şişedeki zehir
Derdimi deşti.
Bir türkü söyledim ince,
Bülbüller cama kondu:
'İki kol iki bacak
'Hürriyetle yaşanır ancak.'
Hele anamı bir daha öpeyim;
Yarın sabaha kadar
Kim ölecek, kim kalacak..

Sabah oldu, uyandık evcek;
Bir kız geldi kapıya:
Alacaksan al beni..
Alamam!

Kahkahanın bini bir paraya.
İşin doğrusunu bu kıza anlatamam;
İçtiğimiz su acı,
Gördüğümüz düşler felâket düşü,
Pencereden uzan da bak,
Bak da ağla;
Bir yatakta sekiz kişi..
Haydi seni aldık, diyelim;
Dokuz kişi bir yatağa sığıştık,
Nefes nefese..
Verem olduk, temsil;
Ne halt ederiz gayrı?

İlişme bize,
Bozma keyfimizi;
Havalanmış mahalle kızı..

XAVİER CUGAT

Amma da yaptın şıllık kız,
Dağlıysak, insan değil miyiz yâni?
Davarları sattık; vurduk üçbini,
Öküzleri sattık; vurduk beşbini,
Bu parayı mezara mı götüreceğiz?

Hele gel, seni vizon pöstekilere saram;
Koluma takıp, Kervansaray'a gidem;
Sana Chat - Noir'lar alam mı;
Kokluyanın burnu düşsün.
Joze İturbi'den, Xavier Cugat'dan
Sana pilâk alam mı?
O çalsın, sen tepinedur..
Seni eşek sütünden banyolara yatırıp,
Camel'ini binliklerle yakam mı?

Naylon'una ne verem?

HAZIR KASABAYA İNMİŞKEN BİR DE RESİM ÇEKTİRELİM DEDİK...

Nutuklarda kitaplarda öyle dedik
Biraz efendi gibi durun
Kurağı sıtmayı hasta öküzü
Bir ân için unutun
Karnınız tokmuş sırtınız pekmiş gibi
Şöyle güleryüzle bir resminizi çekelim
Torunlarınıza yâdigâr kalsın
Gülün yahu
Adamı sinirlendirmeyin

Kusura kalma resimci bey
Gülmesini bilmiyoruz ki

Bu dünya Sultan Süleyman'a kalmamış;
Ama size kalacak.
Olur a, Sultan Süleyman bilememiş işini;
Ama siz bileceksiniz.
Şöyle sizinle beraber üç beş kişi;
Öte yanı kördöğüşü..
Bir gün yaşamışsınız, ömrünüze bereket;
Akşam olmuş kendiliğinden;
Bir konağınız var dayalı döşeli;
Kapıda arabanız, oda oda mutluluğunuz;
Kadehte kuşsütü var, tabakta minaregölgesi...
Biraz da aşk masalı ekleyin bu düzene;
Eklediniz mi?
Oh, yaşamak ne güzel şeymiş be!
Güzeldir tabiî..

Şimdi de bir oda düşünün bakalım;
Halı, kilim hakgetire,
Ekmeğin, katığın lâfı hiç edilmesin,
Otu ocağı bir kalem geçin;
Beş kişi uzanmış bir sedire,
Basıyorlar küfürü;
Kime?
Ne bileyim ben, kime..
Bu oda niçin mi yoksul?
O beş kişi yoksul da onun için..
Bu bayların, bayanların derdi ne mi?
Ne olacak : Memleketin derdi.
Peki ama, çâresi yok mu bu işin?

Ha şöyle..
Düşünmeye alışın.

SULTAN PALAMUT

ŞİŞEDEKİ

Şişede durduğu gibi durmaz ki kâfir,
Tutar, insana yaşamayı sevdirir.

ÇİLİNGİR SOFRASI '

Bu zıkkımın yanında
Arnavut ciğeri ister, bir
Çiroz salatası ister, iki
Cacık ister, üç.

Adalet müsavat hürriyet demiye
Sadece yürek ister.

FANTİRİ FİTTON

Akşam üzeri balkona kuruldu muydu
Bacak bacak üstüne atıp cıgarayı da yaktı mıydı
Şeytan diyor ki git saçlarını dola eline
Bir sille bir tarafına bir sille öteki tarafına
Piyango vurduysa vurdu
Kelleyi kulağı düzdünüzse düzdünüz
A şırfıntı cakan kime

Ama olmuyor işte Zeynep hanımın hatırı var
Baksın Fatma'ya baksın Muazzez'e
Reci yollarında kırılıyor zavallılar
Bu hayatın baharındaymış da dünyayı iplemezmiş
Kırıştırdığı kâr kalırmış yanına
Anasının karşısına geçip rakı içer bu kaltak
Bir alay şatıfilliyi eve doldurup fing atarlar
Kadının başına gelenler âhır vaktinde

Gitmesin efendim mecbur eden mi var
Gitmesin Todori'nin gazinosuna
Bok mu var Todori'nin gazinosunda
Otursun evceğizinde anacığına yardım etsin
Tahta silsin kabı kacağı uvsun
Mademki okulu bıraktı başka işi ne
Kıçını kakıp kısmetini beklesin

Ağda tutmasın bacağın kıllısı da iyidir
O nanemollalar ne anlar kıllı bacaktan
Pislik sarısından başka renk mi bulamadı saçlarına
Hele entarisi.. kıçıbaşı meydanda
Oldu olacak bari bilmemnesini de göstersin

Boşversin paraya pula
Ona dost öğüdü hana hamama boşversin
Tahsildar Cafer'in kızı o tacire vardı da ne oldu sanki
Kime lâfını ettimse, kim bu Selma hanım? diye soruyorlar
Orospunun biridir diyemezsin ki
Bu da tutmuş bir mühendis koymuş aklına
Güze doğru evlenecekler de Amerika'ya gidecekler
Ona kitaplar okutmalı şiirler ezberletmeli
Hayvan gelmiş bari hayvan gitmesin

SOFRA ADABI

Keşkek şu kazanda kaynar, benim bildiğim;
Şu güveçte helmelenir fasulya.
Kuzu şu karar ateşte çevrilir;
Tuzlama şu tabağa konur ille..
Yumurta şu sahana kırılır.
Çorba mı? Çorba şu kaşıkla içilir tabiî,
Hoşaf bu kaşıkla..
İster uskumru olsun, ister kolyoz,
İster orkinos, ister hanos;
Balık şu bıçakla kesilir..
Şarap siyahsa şu kadehe konur elbet,
Beyazsa bu kadehe.

Yavan ekmeği nasıl yersen ye...

TO BE OR NOT TO BE

Mahmutpaşa'da iki dükkâncığı var topu topu
Balat'ta bir fabrikacığı var işte
Emirgân'da bir yalıcığı var o kadar
Bir karıcığı var, üç tanecik kapatması
Kalbi var azıcık, şekeri var epeyce
Daha daha bir hususiciği
Akşamdan akşama iki okka viskiciği
Mapusda bir mahdumcuğu
Genelevde bir kerimecağzı var

Okur - yazarlığı mı?
Okur - yazarlığı yok.

TOPRAK

Belki Ada'daki köşkü üstüne yapacak
Karısını kızanını peşkeş çekecek belki
Ayaklarına kapanacak şöylelemesine
Benim bildiğimse rüşvet teklif eder
Şölenler adar rakılı makılı
Kanma sakın

Ense köküne vur bir odun
Yüzükoyun kapaklansın deyyus
İnsanını hor gördüğü
Somununu haraca kestiği
Bağımsızlığına diş bilediği
Şu toprağı öpsün

DEĞERLEME

Bu aşk senden önce hürriyete yöneldi
Gecenin ortasında sen sımsıcak bir kadın
İçinde sen varken geceler dile geldi
Barışa yöneldi umudu darmadağın
Onları özlemek belki senden güzeldi
Çünkü sen ancak onlarla vardın
Hayatın mavişliği onlarla vardı

YİĞİTLEME

Parası olan rahat yaşar bir bakıma
Han kurar konak döşer
Uşak tutar kapısına
Gönlü olan bir güzele gönül verir
Seni bilir seni söyler
Aklı olan

ARİF OLAN ANLASIN

Bahar gelir gelmez
Sokağa çıkar çıkmaz
Elif'i görür görmez

VAR MISIN?

Sen yoksan İstanbul'da,
Gitmiyeceğim.
Sensizse buraları,
Durmıyacağım.

SEN GİDELİ

Yarın sabah yüzümü de yıkamıyacağım
Donum fanilâm leş gibi oldu hele
Tırnaklarım uzadı kesmiye üşeniyorum
Biri sevabına çişimi de ettirse

Sokağa çıktım mıydı akşam serinliğinde
Bacaklarımda derman yok
Rakı makı içiyorum yine olmuyor
Ne Sabri'ye uğradığım var ne Celile'ye

Başım dönüyor içim sıkılıyor habire
Bu dünyada pırıl pırıl şeyler vardı hani
Cümbüşler vardı kahkahalar vardı hoşbeşler vardı
Hepsi peşine takılıp gitti mi ne

Anlamam o kadar incesini
Sen yanımdayken yaşamak güzeldi işte
Bana maşallah derlerdi ne iyisin derlerdi
Neysem neyim kime ne

Kırtipilim bomboğum esiriklinin biriyim
Dünya yıkıldı altında kaldım sanki
Anlaşılan bu birisinden kazık yedi diyorlar
Sen gitmeseydin de keşke

Et sevmezdim ya inadına cızbız köfte yiyorum
Küfür ediyorum sokaklara tükürüyorum
Nerde o efendilik o kılı kırk yarmalar
Adam sen de

Tokalaşmalarla merhabalarla da ilişiğim yok
Işımış İstanbul'a bayılırdım bir vakitler
Yaz bitecek diye ödüm kopardı
Şimdi hepsi bilmemneyime

Ya büsbütün yitirsem seni
Ölsen ya da başka erkeğe varsan
Sana dokunamasam sesini duyamasam
Bırak allasen adamı deli etme

Odayı Mürvet hanım derleyip topluyor
Temiz pak bir lokanta buldum sözde
Sağa dön olmuyor sola dön olmuyor geceleri
Önümüzdeki salıya gel bari

ELOĞLU

Eloğlu binlik bozdurur
Ben bozduramam

Eloğlu başını yastığa kor kemaz uyur
Ben uyuyamam

Eloğlunun sofrasında dokuz türlü
Benim aç yattığım olur bazan

Benim evim gecekondu
Eloğlunda apartıman

Eloğlunda ince müzik
Benimkisi aman aman

Benim kuru başım bana yeter
Eloğlunda karı kızan

Ben keçileri kaybettim
Eloğlunda usta çoban

Bu soyadı bana haram

ODUN

O D U N

İstanbul'un ortasında bir bahçe
Silme güvercin tavanı
Yeşeren ekinlerin muştusunca
Eylûl bitiminin aydınlık günü

Sıcacîktın aşklıydın bence
Sensizlikte bir yoksuldum yavandım
Şuramda saklı o sımsıcak ekmeği
Senin doyumluk aşma bandım

Bakmakla doyulmaz çeşniden
Özlemlerle ışımış bir yüzün vardı
Gayrı çil çil düzen yokluğunda küf kesilir
Bunca ömrüm varlığınla uzardı.

Salt sana vergi umudu aşılamak
Dipdiri aklın fikrin yüreğince uluydu
İçin dışın bozelâ gümrah gözlerin
Güzeldi yeniydi İstanbul'luydu

Hayatı bölüşürken güleçtik dobradobraydık
Sana ekli yaşamak elbet içime sindi
Hani yüzümüzü ağartacak günlere teşne
Yoksun çağlar dost çağanlar içiydi

Sen vardın sonyaz vardı bitişiğimde
Bambaşka gördüm ülkeyi halkı acunu
Gerçekliğin bacasında kopkoyu tüttün
Gürül gürül yanası ocağımın odunu

Kıvancım sensin ergem sensin bilgim sen
Kuşandıkça beni ben eden kılık
Barışla hürlükle sevdayla gelen
O cayılması ayıp mutluluk

KOF DEMİRLİ PENCERE

Cezaevinde bir kanımlık uykuda düşte
Şuramdan bir şey koptu
Bir gün değil beş gün değil ki bu
Canıma tak dedi işte

Gayrı umut dürter yürek silkinir
Peşisıra bir özlem ürküsüz ayık
Sen miydin İstanbul muydu baharda mıydık
Tutsak gözlerim bulanıverir

Ama senin gözlerin hür
İkimiz için görecekler taş çatlasa
Zor ellerim ko kıskıvrak bağlıysa
Seninkiler elbet bir işin ucundan tutar

Ayırsalar, öldürseler gene benimsin
Nice ayıbımı örten o eşsiz yama
Etim değil kemiğim değil kanım değilsin ama
Gençliğimsin sağlığımsın hürriyetimsin

Benim dilim boşuna kollarım yitik şimdi
Sen doy sen edin sen tadıver
Artanı birikeni bana da yeter
Bölüşmek zaten senin eski işindi

İnceliğini sarsam öpsem yüreğini
Ben buralarda acıktım çok
Karnım pişirdiğin aşla doyar ancak
Senin suyun arıtır kirlerimi

Hızlan çoğal gülümserliğini takın gene
Sırası gelince hayıflan gocun
Bana varımı yoğumu ileten güvercin
Kon çırılçıplaklığım üstüne tüne

Elle uzanılmaz kof demirli pencereye
Bir günışığı dadandı senin için
Duy benim bir tanemsin
Bunsuzluk yaraşmaz sana

U Y A N

Hadi uyan
Gün ışığı çilemiye başladı başucunda
Denizler bir mavilik edindi günden
Şeher yeline uyup kuşlar tüneğinden uçtu
Bu türküyü dinlemiyecek misin

Hadi uyan
Aydınlığa çık da çil gözlerin ışısın
İlkyazlar sıcağı biriksin yüreğine
Yoksul olsan da uyan
Garip olsan da uyan
Madem ki güzelsin, güzeli yaşatmak için
Madem ki iyisin iyiliği yaşatmak için
Madem ki umutlusun, umudu yaşatmak için
Hadi uyan
Denizi dinle, yaşamak desin
Toprağı dinle, barışmak desin
Göğü dinle, sevişmek desin
Bir pilâk konmuş gibi gıramofona
İşte aşk, işte özlem, işte savaşmak gücü
Uyan diyor, uyansana

Hadi uyan
Sevdiğim uyan
Ne olur uyan.

V A R K E N

Henüz yaşarken, bu efendi umut;
Karanlık günlerin aydınlığa döneceği.
Sakın tavsama, sakın yüksünme;
İnsanın yarası sağken iyileşir,
Sağken omuz silkersin bunca engele,
Ergene, ereğine sağken ulaşırsın.
Toprağın bitiminde bir su var, o seni iletecek;
Yaz tükendi miydi, güz sofraları,
Dağların ardı ova,
Bulanığın sonu duru,
Küfün altı meneviş.
Etin, nohudun, zerdalinin tadı;
Erkinlik, barışıklık;
Özlemler, kavuşmalar;
Ayışığı, ishak kuşu, Aynalıçarşı;
Sen yaşarken!

İbibikler sen yaşarken tüner eriğin dalına,
Mavilik sen yaşarken o tavanda gezinir,
Sen yaşarken pembeleşir ortancalar.
İşte aşkın, hürlüğün, tutsaklığın;
Koca beyazlık, günbaşı serinliği;
Sen henüz yaşarken, ölmeden önce!

Son nefesinde; keşke şöyle yapsaydım! deme,
Aklını başına toplamak elindeydi,
Yüreğini pekleştirmek zaten elinde,
Söyle;
Diriye, gümraha, düzenliye özenip;
Kötü viran bozuğa gücenemez miydin?
Güzelle çirkini, yalanla gerçeği tartacak terazi
Yaşarken elindeydi...

İnsan yaşarken varır bir ölmezliğe.

İNCE ELEK

İçtikçe içesim geliyor gayri ne bilgi ara ne hüner
Beni bu rakıyla başbaşa bırakma
Adam olayım çalışıp para kazanayım
Beni böyle işsiz güçsüz bırakma
Beni uslandır beni yüreklendir
Beni deli edip bırakma
Bilsen nereleri var kalk gidelim
Beni hep buralarda bırakma
Beni aç bırak evsiz urbasız bırak
Beni sensiz bırakma

Beni ne yap biliyor musun
Beni yont beni arıt beni ayıkla

HOROZDAN KORKAN OĞLAN

Ç I L G A R

Oralar yazın mı hâlâ, güpgüzel midir
Gayri şarapsadım ben, İstanbulsadım
Kuşladıysa gözlerimi bir sakar tavan
Sensiz günlerimi çarçur etmek içindir
Ama pörsümüş, gül bitine karmış bir sarı
Siner külçelenir tâ evimde barkımda
Pelit acısından yavuz bir özlem kiri
Yu canım usulcacık
Sen bunca umudumun çılgarı
Göğü maviltir bir kırlangıç yakamoz
Balıklar debreşir suda

E Ş C İ L

Aşksa bu, ben buna varım, günlerim sığı;
Gündüze de kalasın diye sevdim seni geceden.
Eşcilim ben, ben buyum, ne güzel huy bu;
Bir hız gelsen, hemen olsan, sonra yazlar;
Bunca yıldan tatmadığım bir tırança balığı..

Belki gözlerinin kıymığı şu denizler!

A Ş K L A M A

Şaraptı rakıydı şuydu buydu
Kişi esrimeyi bir aşkta tatmalı ilkten
Dedim ya ondan gayrı korkuluğa güvenmem
İçtiğim hep aşktı benim gerisi tortu

Sevişik bir keçi yumukgöz oğlağına
Özüne aşk sızmış o sütü emziriyor
Yumurtasını bir kovuğa koyarken
Aşkı da koyuyor anaç zargana

Aşk mavisi tükendiyse o boşuna denizde
Bil ki diken diken bir çamurla örtülüdür sığlığı
Niye enez bu zambak diye sordular mıydı
Aşksız geçen günlerinde örselenmiş, de

Aşk bürünmeseydi de bak hiç şakır mıydı
Şu bi damlacık isketeyi tâ gagadan kuyruğa
Kişi gönlünü yitirdi mi ne yüzle çıkar sokağa
Yaşamda nesi varsa aşk işte onun adı

Ansıyın, aşkla yağdı da sular
Ondan kokulandı ıtır çekirdeklendi elma
Doğayla elele bizi üreten bir sevgi var
Evrende en soylusu sezdim ki bu çoğalma

HASAN'LI EŞİK

Uyudum uyandım, gene de o'ymuş;
Nerden bulmuşsa bulmuş, ben bitişiğinde..
Yaşanası günlerin Hasan'lı eşiğinde,
İkimizi türetip, yanyana koymuş.

Bir ilintisiyle tekmil döşendi içim;
Sevdiğim bu biçimmiş, ışımış bembeyazlar..
Her sabah göründü kuşlar, denizler;
Daha bir uzadı ömrüm, masal geçmişim.

En gerçeğine erse, gene yetinmez kişi;
Bir düş ekler, bir umut; düzen bozulur!
Düğümler, çözer, kurcalar bir bir;
İşi gücü artık o, günü güneşi..

Yeniden mi doğdum ne, bu yazın?
Seni getir bana her güpegündüz.
Aşkta, uğraşta, nice yıllarda ikimiz;
Eskimezim benim, bitmezim, tavsamazım!

B A K L A

Hasan değil sen değil sürahiyi kim kırdı
Eltin mi enişten mi, pekâlâ ben neciyim
Gürledi gitti ulu bahar, şimdi Hasan da uyanır,
bir kuş öter yazları
Çat kapı biri gelir, ne kuş kor bende ne Hasan
Yıpraktı boşunaydı maviydi ama
Yamayıp yaydığın şu pazen kilim
Bak yorgunsun güzelsin, çık bir hava al istersen
Acıkmıştır o, susamıştır o, o daha bebek
Bir sürahi uğruna kınamam bu düzeni
Tırnakların uzamış, baklamız kaldı mı dün geceden

Y İ T İ K Ç İ

Hadi git azıcık İstanbul iste
Kosunlar o denizi bir çanağa
Bir çıkına elesinler o günlerimi
O yazdan Üsküdar'dan ne kaldıysa Elif'ten
Doldur ceplerine
Onlarda yoksa komşularında vardır
Tanırlar sevinirler
Beni bay Metin gönderdi, de

U M U

Nisanı perşembesi kamçılanmış bir bahar
Akşa pakça, çukurlarda gömü gömü ışılar
Sonra o al aydınlık, o som cuma günleri
Sonra türkü mayıslar

Niye mi geciktin, yolda seni oyaladılar
Her fesleğen koktuğunda ora sanki hazirandı
Çöllerin kurakların yalazı üredi sonra
Gevremiş ortalığa kaç deniz yağdı

Sanki su yalandı, un yalandı, sen yalandı

Bir tıkız ekmek bayatladı elimizde, hiç mi hiç katık
Bakırı sırıtmış sahanlarda üç cıvık kiraz
Bu mu aşk, bu mu ürün, bu mu biz
Sokul bana azıcık

Seni sevdiğimi yalanladılar ilk

Sanki usun, duyarlığın kökü kurudu Türkeli'nde
Varlığına, senliğime yalan dediler
Bu ülke mi çağ ucrası, olur mu be
Boyumca kamışlarda bir çitim şeker

Bir çevik kuş koncalandı, o muydu yalan, öttü çiçekler

Şimdi sen güzele konuk öte gözlerimin çoğu
Onlardaki hoşnutluğu iyi ağırla
İliştikleri yeri ışıt, donat, doğrula
Olağan yarınlığımın en kesin ilkesi bu.

TÜRKİYE'NİN ADRESİ

Ç I T

Zil kuş kanatlarını usulca kötürümledi
Çıtı çıkmıyor uyuntu göğermelerin
Pıtrak gibi güzelliğin
Deli evcilliğimi neyle körüklemeli

Çıt yok

Hep kar'a, karanlığa çatlamış o küs pencereleri
Bu ödünç barınak mı bizcil denize bakan
Sıcacık rafta bir ılık kavanozda üreyen
Süs balıklarına yem tatlısu pireleri

Çıt yok

Bunlar hep yazda hırka örgüleri
Su donar avucunda bir yalnızın
Bir çürük sicim bir kördüğüm o aşk kangalında

Çıt yok

Kar ışır, ışıtır da

ÇİĞ ÇİĞ

Eski bir sudan çıktım, derim ondan kamaşık
Hiçe kuluçka yosunlar tozuyor ben silkinip kurudukça
Pul pul dökülüyor iğreti deniz, altı çömçöl
Çölde yol uzuyor, tâ İran'a uzuyor, gitse gider tâ
Pakistan'a da
Bir yokuş evcekliğe uğranır belki, kimmiş onlar hep
sofradalar
Der miyim ki bende de azıcık tuzla sirke var çiğ çiğ
hindibalarınıza
Çöker dağarcığımdaki güzlerin bir müslüman sakal boyu
günleri

Epeski bir yaz akşamı gibi iniyor sığırcık sürüleri,
hoşundu buna da
Pencerenin pervazına, asmalara konup tünüyorlar,
hoşundu
—Benim ne evim olur ne pervazım, ama kimin olmuşki,
hoş—
İşlemeli yıprak perde saçaklarında ut sesince bir yeni

Evet, n'apalım n'apalım işte kış perşembeleri

KALINCACIK

Karanlık bağçaların çürük çarık elmaları
Akşam olur eve gitmez sapısilik zembilde
Toptaşı avlusunda üç ısırgan dalında
Asılmış bir Ali'nin darısız kumruları

Bir ana göğümsü gözünü pazara çıkarıyo tâ Banaz'dan
Zile'de köpek doğuruyo bi taze
Fatma'nın oğlanını yiyo kediler
Bi rakıdır bastırıyo öğleden sonraları

Ne ilikler kurudu yozalan şu kemiklerde
Hasta masta değilim kırın o şırıngaları
Birileri sökün edip aya bilet kesiyorlar tam
Cebimde gidemezin en bozuk paraları

Ondan kelli yaymayasıl bi düzen
Ondan kelli çilçili küflemeler
Gırla nisan, gırla rakı, gırla sen
Bu kevgirde mi durulanır aşk makarnaları

AYŞEMAYŞE

G E L E

Neyle geleceksin otobosla mı
Kuşla mı
Kuşla mı dediğim bunca dikende eşine eşine
Ya da bıktım şu Anadolu Rumeliliğinden diye
Mi geleceksin

Gel ya kendi sarmaşığından sarka sarka sız
Hani leylâklar açarken ilk pençeyi
Bir cin bulut gölgesinde tuza banık caneriği be .
Yaş onbeşde evden tüymüşçesine e mi

B A M B A Ş K A

Yarın bana geldiğinde..
— Sakın ha, gelme!..

O gece suladığın aslanağızları açtı açacak..
— Kurcala, eşele n'olur, açmasınlar.

Kimi söz, kişiye neler neler sevdiriyor..
— Evet ama, şu ara sağırın sağırıyım!..

Sana yeni bir mintan alsak, bir oynaş bulsak;
— Bana ne?.

Bu son kış - kıyamet, önümüz bak bambahar..
— Yaz ola, size gele.

Şarap marap?
— İçmiyeceğim.

Yahu, dilimde tüy bitti;
Benim bir başka sevdiğim var!

L E K E

Aşk bir anı
Mavi döşeli bir soyut resimde kıpkırmızı köşecik
Bir boğuk sesi andıran kulak çınlaması
Yaz bitimlerinin ilk kırağısında
Yorgun yağmasında gün bitimlerinin
O dişleri seyrelmiş düşde
Ette pörsümüş
Elle tutulurcasına somut

O S M A N ' L I

Osman kim ben nesiyim bu dedikodu neden
Şurdan bir tavus kuşu aldı
İki de papağan yumurtası
Demli çayı da içip gitti dediler
Parasını vermeden
Osman'ın bir evi varmış sözde ben o eve gittiğimde
Bakır mangalların kıvılcımlı küllerine yumruk gibi
patatesler gömülü
Oysa ben Osman'a küstüm küseli
İçanadolu'luğumda hep o yalan ev
O yiv

Dün bir ara Köprü'de gördüm bayat balıklar falan
Bir kör döğüşüdür bürümüş ki Osman'ı
Ayıp mı ettim bilmem
Atladım bir yandançarklı vapura
Merhaba bile demeden

K A N C A

Derken paldır-küldür bir aşk başlar
Şimdi büsbütün bir yağmur sanki
Derken bir aşk rendesi, aşk ısırığı
N'o sensiz gitmiyormuş
Deli değil ya rakı

U M U T

Sanki zındandan çıktım, derim kamaşıyor;
Bir papatya tırmanıyor paçamdan
Omuzuma bir bulut tünüyor
Tüyden hafif, sudan ince
Sevi bitti miydi seyrekleşiyorum
Sıklaşmam bir başkasına ilkce
Yarın öbürgün daha öbürgün
İlkyaz ve sen ille geliyor.

E R K E N

Şu çocuğun eline şimşir bir topaç verseler şimdi
Bir küpeli uçurtma
Bir kâatla kurşunkalem
Çalar adamın suratına;
Ona çakı ona sapan ona para

B U Z L U C A M

Camı kırmak çok kolay
Göğü hep göğertmek
Unu hiç acıtmamak
Çölü tez çimlemek
Er'i dişilemek
Piçi babalamak
Sonu ilklemek hemen

Zor olanı sen

İÇİNDEKİLER

METİN ELOĞLU :

Hayatı 5
İlk Şiirler ve Düdürklü Tencere 9
Sultan Palamut İle Odun 29
Horozdan Korkan Oğlan 45
Türkiyenin Adresi 61
Ayşemayşe 69
Sonsöz 75
Metin Eloğlu İçin Yazılanlar 77

SEÇMELER :

Düdüklü Tencere :

Düdüklü Tencere 84
Ömür Törpüsü 85
İş Güç Sahipleri 86
Aç Karnına Sakız 87
Garip Kuşun Yuvası 91
Xavier Cugat 94
Hazır Kasabaya İnmişken 95
Zurnanın Zırt Dediği Yer 96

Sultan Palamut :

Şişedeki 98
Çilingir Sofrası 99
Fantiri Fitton 100
Sofra Adabı 102
To Be Or Not To Be 103
Toprak 104
Değerleme 104

Var mısın 105
Yiğitleme 105
Arif Olan Anlasın 105
Sen Gideli 106
Eloğlu 108

Odun :

Odun 111
Kof Demirli Pencere 113
Uyan 115
Varken 116
İnce Elek 118

Horozdan Korkan Oğlan :

Çılgar 120
Eşcil 121
Aşklama 122
Hasan'lı Eşik 124
Bakla 125
Yitikçi 125
Umu 126

Türkiye'nin Adresi :

Çıt 128
Çiğ Çiğ 130
Kalıncacık 131

Ayşemayşe :

Gele 134
Bambaşka 135
Leke 136
Osman'lı 137
Kanca 138
Umut 139
Erken 140
Buzlucam 141

Güney yayınları
10 TL.

